Poštarina plaćena u gotovu.

BOG
NAROD
SOCIJALNA
PRAVDA

LUČ

ZAGREB

GODINA XXIII. BROJ 8

SADRŽAJ: Dr Lj. M.: Značenje Liginih tečajeva. — J. S.: † Dr Merz. — V. Z. N. Dolar: Malisorova osveta. — A. Matekalo: Uskrs u ruskoj krčmi. — T. Sentinella: Pankršćanski pokret. — M. Šimić: Jubilej »Hrvatske Straže«. — Nevenko Milkić: Moj život. — Pripalski: U crkvi. — Wan-Denis: Svu noć sjala. — Ton Smerdel: Katedrala. — Josip Zidarić: Socijalne i staleške prilike u Hrvata. — R. Seljak: Proljeće. — Vl. Vrana: Dva Svijeta. — A. Parčina: Čeznuće. — Mery: Danas. — A. Paulić: Majčine ruke. — Feuilleton: F. Sentinella: Misli Ernesta Hello. — Knjige i časopisi. — Kazalište i umjetnost. — Đačka pozornica. — Đački svijet. — Srednjoškolski listovi. — Bilješke. — Iz uredništva. — Slike: Goya: Autoportrait. — Prizor iz: »Službenica Gospodnja«. — Pet slika sa Korčule.

IZ UREDNIŠTVA

Pripalski — Split. Tvoje pismo i pošiljka stigli su u posljednji čas. Kako se sada nagomilalo posla, ne mogu da ti odmah kažem svoj sud o Tvojim stvarima, koje sam tek pročitao. Najviše mi se svidjela Tvoja pjesma »U crkvi«, koja je mnogo bolja od one u posljednjem broju »Luči«. Uopće ova pošiljka je daleko bolja od prošle. Pisati ću Ti čim stignem, jer za ono što Ti tražiš treba nešto vremena i sabranosti. Živio.

Vladimir — Bjelovar. Primio sam Tvoje tri pjesme. Drago mi je, da se stalno javljaš. To čini i dalje. Od pjesama je samo jedna mogla ući. Pjesma »Bijeg« je i formalno i sadržajno (mislim da je jasna) najbolja, ali nije ušla radi onoga »Vaš« i »Vi«. Takove stvari srednjoškolcima se ne mogu priuštiti i to radi više razloga. U prvom redu svi bi htjeli pisati ovakove pjesme, što je u tim godinama i najlakše, a zatim ne vjerujem u iskrenost tog njihovog osjećaja. A kada bi ga i dopuštao, ne čini mi se uputno puniti »Luč« takovim stvarima, jer od toga nikome koristi, a štete ima i po »Luč« i po njezine čitače. »Luči« bi bila na taj način zatvorena mnoga vrata, a kada ne bi, opet bi nepovoljno takove pjesme djelovale na mnoge njezine prijatelje.

Osim toga pazi, da Ti stihovi budu lako razumljivi i da ne postavljaš pojedine riječi onamo kamo ne spadaju. Kad pošalješ obećani članak pisat ću Ti. Ja neznam za nikakovu Tvoju pošiljku.

J. Široko—Briježanin. Tvoje pjesme sam našao u jednom pretincu. Kako Ti nije odgovoreno prije, odgovaram Ti danas. Tebi imam reći troje:

I. Nije nimalo lijepo od Tebe, da želiš postati saradnik »Luči«, a nećeš, da je primaš i plaćaš.

II. Saradnja za »Luč« šalje se pisano samo na jednoj strani, a druga se ostavi prazna.

III. Kada se uredništvu nešto šalje, tada se javi ime, inače urednik ne će u buduće nikome odgovarati.

Što se tiče pjesama, koje si poslao, moram Ti, nažalost reći, da ne mogu ući. Kod Tebe se mogu naći ovi stihovi:

Pesme moje
Moja siročadi.
Pesme moje
Berbo ljeta mladi.

Ovo su stihovi B. Radičevića, a osim toga pišeš ekavicom, u koju se ne možeš uživjeti, a u ova četiri stiha miješaš ekavicu sa ijekavicom. Inače te ne želim »ubiti u pojam« i poručujem Ti, da i nadalje pišeš, te se opet javi uredništvu. Samo se kani podražavanja Radičeviću i starim pjesnicima. Onaj način pjevanja je preživio. Pazi na pravilnost stiha i nemoj nagrđivati jezik, pak će možda ići. Pozdrav.

UPRAVA: Kaptol 27. — Na upravu se šalju narudžbe, reklamacije i pretplata.
IZDAVAČ: Jug. Kat. Đačka Liga, Zagreb, Kaptol 27, I. kat.
UREDNIŠTVO: Kaptol 27, I. — Na uredništvo se šalju članci za Luč. — Ovaj broj uredio: I. Bogdan, stud. rer. com. — Za uredništvo odgovara: Dr Mijo Maričić, Jurjevska ulica 27, Zagreb.

L U Č

GLASILO HRV. KAT. NAR. ĐAŠTVA

GOD. XXIII. ZAGREB, 15. V. 1928. BROJ 8.

ZNAČENJE LIGINIH TEČAJEVA

Kroz dvije godine za redom Liga je održala smotru svojih redova nastojeći, da sastancima manifestativnog karaktera podigne medu đaštvom svijest o potrebi i značenju organizacije i da ulije u srca svojih članova val oduševljenja za velike i svijetle ideale, za koje se od prvoga časa bori naš katolički đački pokret. Golemi i izraziti uspjeh sastanaka u Dubrovniku i Splitu, pojačan srećnim sticajem svih okolnosti, koje su bile potrebite, da se programi njihovi izvedu potpuno i dostojno, ojačao je našu volju za rad, rasplamtio nove zanose i ulio nove snage, tako da za ovaj čas nije više potrebito, da tu vatru na novo raspirujemo. Kada bismo to činili, možda bismo se i suviše razletili u spoljašnjostima i zapali u skupe parade, koje nipošto ne bi bile u razmjeru s efektom. Treba naime misliti na to da svaki sastanak i malo većega stila traži velike napore priređivačkog odbora i nerazmjerne moralne i materijalne žrtve lokalnih katoličkih krugova. Samo mjesto, u kojemu se drži sastanak, bez sumnje dobiva ovakvim manifestacijama jakih pobuda, tako da često od ovakvih sastanaka datira nov život u dotičnom kraju; ali ako hoćemo, da se postignu solidni uspjesi, ne smijemo takove efekte otkupljivati prevelikim uloškom žrtava, jer se u svakom slučaju zna dogoditi, da nastupi iscrpljenje i klonulost, koji se za dugo ne daju ukloniti. Osim toga je potrebno, da i naši manifestativni sastanci dobiju liniju stalnoga crescenda i u svom opsegu i u svom značenju; zato, ako hoćemo da nadmašimo uspjehe Dubrovnika i Splita u kojemu gradu, gdje će faktično i trebati jačih razmaha, da se stvore i jači dojmovi, to treba da pričekamo, dok se priberu nove sile i dok istinski praktični rad dade čvrstu podlogu za nove zamahe.

Radi toga Liga se za ovu godinu odriče sastanaka u stilu lanjskoga i preklanjskoga; napuštajući manifestaciju idemo na tečajeve, da se okupimo u tišini u uži i gušći krug, koji će stvarati neprobojan zid realnih uspjeha, iza kojega nema uzmicanja, nego samo napredovanja. Treba stvoriti krepke prodorne čete za sva polja rada i u tu svrhu sabrati prokušane sile iz svih redova, da se snabdiju potrebitim znanjem, da prošire svoj obzor u teorijskom i praktičnom radu. Hoćemo da posvetimo nekoliko dana intenzivnom studiju najvitalnijih problema, o kojima ovisi naša programatska izgradnja za čas i okolinu, u kojima se nalazimo; hoćemo da izložimo praktični program, zasnovan na riješavanju tih problema, i da dademo svakomu svoje mjesto u tom radu, počevši od najmlađega i najslabijega, pa do najstarijega i najrazboritijega. Hoćemo da na ovom tečaju upoznamo i izgradimo vođe našega realnog i praktičnog rada, da stvorimo apostole a socijalno carstvo Hristovo, uzorne stjegonoše za barjak Bezgrešne.

Naši veliki pokojnici, biskup Mahnić i nezaboravni Rogulja, znali su ne-

brojeno puta u životu okupiti oko sebe po nekoliko srcem najbližih ljudi, s kojima bi pretresali aktuelni položaj i stvarali osnove, šta da se uradi. U okviru ovogodišnjeg tečaja hoćemo i mi da to stvorimo. Osim programskih predavanja, koja će biti u rukama prvih stručnjaka i praktičnih radnika, hoćemo da omogućimo, bez stvaranja formalnih sekcija, da se grupe pojedinaca okupe oko pojedinih ljudi, da se s njima upoznaju i da s njima kuju osnove. Nismo takvi optimisti, da te osnove držimo odmah i gotovim djelima. Mnogo toga i nakon najtežih napora ostaje neispunjenim željama. Ali u životu, a naročito u životu omladine, smione su osnove i daleke zamisli ona svijetla žarišta, oko kojih se stiče plodonosni rad ne samo uma nego i mašte; a mašta je uvijek davala snažne impulse za velika djela.

Tko ima dakle volje i oduševljenja za ovakav nečujni rad u kojemu zriju duhovi i niču energije, neka pohrli na naše korčulanske tečajeve. Odabrali smo jedan od najljepših krajeva naše domovine, da čar pejsaža pruži potrebitu okrepu nakon naporna duševnog rada; more i sunce da osvježe živce i okrijepe tijelo na spremno pokoravanje duhu. I pristupajući ovoj novoj točki našega rada, koja se organski uklapa u dosadanje metode, koje su nas vodile do uspjeha, čvrsto smo uvjereni, da polažemo dobar temelj za duboku izgradnju svakoga pojedinca i čitave naše organizacije. U to ime do viđenja, a Bog nam pomogao!

Dr. Lj. M.

† Dr IVAN MERZ

U četvrtak, dne 10. o. mj. umro je nakon kraće i teške bolesti dr Ivan Merz, profesor nadbiskupske gimnazije i podpredsjednik Hrvatskoga Orlovskoga Saveza.

Dijete iz dobre familije, mješavina raznih rasa, s pretežito germanskim racionalističkim osebinama, on je već kao zreliji mladić stupio u redove organizovanih katolika pod direktnim i indirektnim uticajem svoga profesora i prijatelja g. dra Ljube Marakovića. Proživivši za vrijeme rata evropsku klaonicu, on ostaje i dalje u glavnom pod velikim uplivom njemačkog duševnog života, mada se već tada jasno razabire reakcija na njemački racionaliam: u tom smjeru karakteristična je crta pokojnog Merza članak, koji je napisao u »Luči« 1919. god.

Iza toga, pokojni Merz studira u Francuskoj. Tu je, u središtu Francuske u Parizu, ušao dublje u francusko-galski duševni život. U prvom redu poprima mnogo od francuskog romantičnog katolicizma. On, duboko kontemplativan, u poratnoj psihozi odvraćanja očiju od cjelokupnog javnog života, poprima mnoge značajke romanskog tipa organizovanih katolika. I, kad su se kod nas počela tretirati pitanja Katoličke Akcije, dr. Merz će nastojati da u pojam ujedinjenog rada organizovanih katolika unese one tipove organizacija, koje su kod Francuza razvijene. On će, i ako dobar poznavalac enciklika Leona Trinaestoga, Velikog Pape Reformatora, sve svoje sile razvijati oko prosvjetnih društava, dok neće dovoljno posvećivati pažnje drugim akcijama katolika.

Pokojni dr. Merz bio je neobično naobražen čovjek. On je imao jako razvijen dar sudjenja činjenica, a nada sve literarnih stvari i pokreta. Bio je vrstan poznavalac francuske i njemačke kulture i filozofije, a poznavao je kao autodidakt i mnoga teološka pitanja. Ono malo literarnih rasprava, koje je

napisao, odavali su vrsnog kritika i dialektika. Njegova disertacija postigla je veliko priznanje. I da je pokojni Merz ostao pri tome radu, on bi bez sumnje postigao zamjerne uspjehe.

Medjutim, sav zauzet za apostolat duša, za širenje Kraljevstva Hristova na zemlji, on je taj rad napustio i posvetio svoje velike sposobnosti drugome radu: htio je da bude ideolog Orlovstva, vod omladine, pa je prema tome i udesio svoj književni rad. U tome je smjeru dao nekoliko brošira, napisanih na brzu ruku, bez literarnih pretenzija. Sav zauzet proučavanjem crkvenih odredbi, enciklika, autodidaktički proučavajući crkvenu filozofiju, postao je više komentator nego originalan pisac. Zadovoljavao se čednom ulogom, da pred hrvatsku javnost iznosi mišljenje ovoga ili onoga, dok se iz njegovih spisa nije moglo doznati zapravo njegovo mišljenje. Zato će njegova djela, književno poučna, ostati bez većeg utjecaja na čitače.

Nego sav draž Merčeve ličnosti nije bio u njegovim nacijonalnim nazorima; nije bio u jakosti njegova stila; još manje u njegovim dubokim mislima; najmanje u originalnosti njegovih pogleda. Merz je velikan duše, profinjene dubokim religioznim životom; njegova je veličina u odgoju srca u onom dubokom asketičnom životu, koga je provadjao u današnje vrijeme, kad se rijetki odriču naslada, ugodnosti, prijatnosti i zadovoljstva. Trajnim duhovnim vježbanjem, askezom, trapljenjem on je postigao visoki stepen duhovnosti. Trebalo je samo par puta doći s njim u doticaj, da se opazi šta može učiniti Milost, molitva i odricanje. Nikad nestrpljiv, nikad nagao, uvijek ljubazan, neprestano u radu, neumoran, priprost, on je nosio sve one velike i lijepe odlike, koje rese Hristova viteza, Hristova gentlemena. Imao je požrtvovnost apostola Pavla, a ljubav apostola Ivana, da se izrazim na taj način. Romantik po naravi, on je sanjao o Crkvi, kakvom je mnogi zamišljaju u srednjem vijeku, duhovnom zajednicom svih pravovjernih, s jednim učiteljem Hristovim zastupnikom Sv. Ocem Papom. I baš pitanju auktoriteta (Njemac po rodu!) on je dosta svojih stranica posvetio. Htio je čitav život svesti u neke odredjene hierahične formule i ljestve, gdje bi sve išlo na tanko uredjeno i na tanko odredjeno. Nije dovoljno shvaćao kompleksnost života i sve njegove zamršene niti, već je kao German auktoriteta i Latin po boljem dijelu svoje izobrazbe, sve nastojao svesti u red, sve treba imati svoje točno odjeljeno mjesto.

U njemu je bilo Franjine jednostavnosti, priprostitosti i naivnosti. Primajući dnevno Kruh Anđeoski on je, pored dubokog religioznog života, postigao i neobično privlačivo vladanje, tako da se rijetko sretalo ljude, s kojima se moglo raditi i općiti s toliko prijatnosti, kao s drom Merzom. U vrijeme najtežih sukoba u katoličkim redovima, dr. Merz, ma da tvrdo uvjeren u svoje poglede i ma da je imao nešto od njemačke tvrdoglavosti, nije nikada prešao mjeru i nastojao je uvijek da bude objektivan, a to je velika stvar u borbi, kad mnogi ne mogu gledati stvari ravno u lice, već neprestano prevrću i dogadjaje i ljude i daju im svoje vlastito i proizvoljno osvjetljenje.

Smrt nije ni njega poštedila, iako je bio tek na početku svoga djelovanja. Ona ima ukusa. Odabire ono, što je najljepše. I one, od kojih smo mnogo očekivali. Odnijela nam je Rogulju; ugrabila je Eckerta; odnijela nam je prerano Sudetu: i sada je postavila u grob bijelu dušu, Božjeg viteza, neumornog radnika, žrtvu prevelikog rada, dra. Ivana Merza, kome neka je pokoj i trajna uspomena u redovima domagojskog djaštva!

J. S.

Vl. Z. N. Dolar:

MALISOROVA OSVETA

LICA:

NIKOLA BOLETAN, poglavica
ISA KARIOTA, njegov doglavnik
FRA JERKO, dušobrižnik
ATLIT AGA, turski major
PRVI VOJNIK
DRUGI VOJNIK.

Barem 10 oružanih Malisora.
Događa se u Albaniji 1912.

PRIZOR I.

Soba prostrana i jednostavna. Jedan prozor. Vrata su prekrivena zavjesom. Na stijeni se ističe veliko raspelo. Više u kutu je sto i prosta stolica.

PRVI VOJNIK: *(Ulazeći u sobu)* O, čudan je glavar naš... *(klima glavom)* Ma tko je — zaboga — vidio da Malisor redi sobu? *(otvori prozor; sunce se pomalo ukazuje)* O, čudan je glavar naš... I žene ne će, da mu prostre sto... već ja sve — ja bijednik, što žudim sunca žarki plam.

(ogorčeno)
A krivac tko je?
Grom ga ubio, i s njime
Njegvo sve!
(Izađe iz sobe i donese vrč s vodom te komad suhog hljeba)
O, čudan je glavar naš...
Mjesto tuste ovnovine,
Na ražnju, što se peče,
On jede crni hljeb
I pije vodu tu...
(ogorčeno)
A krivac tko je?
Grom ga ubio i s njime
Njegovo sve! *(ode)*

PRIZOR II.

JERKO: *(Uđe i prošeta sobom. Pogleda kroz prozor i počne moliti brevir)*

PRIZOR III.

ISA: *(Ušavši časkom čeka. Tek, kad ga Jerko pogleda, pozdravi)* Hvaljen Isus, oče!

JERKO: Uvijeke hvaljen, Iso! *(Pozornije ga promotri)* A što si tako izmučen? Pun praha i znoja?

ISA: *(Naglo i kao zadihan)* Tri dana ne stisnuh oka. Tri sam dana bdio i vrebao.

JERKO: *(Znatiželjno)* Na koga? Gdje? Oj reci, Iso!

ISA: *(žešće i s prezirom)* Na pseto tursko. Pogano mu ime! *(jadno)* Na pseto, oče, što mi ugrabi zaručnicu; što izvadi oči glavaru našem i iščupa jezik...

JERKO: *(Naglo)* Misliš li Atlit agu?

ISA: *(Muklo)* Da. Njega, oče!
(glasnije)
Bez hrane i pića
Tri sam dana vrebo —
A onda tek se smilovalo nebo...
(divlje)
I sad je naš, o oče,
Sad je naš!

JERKO: *(Mirno)* Reci mi kada si ga uhvatio!

ISA: Još juče, oče...
(divlje)
U pećini se sakri — pseto —
I ubi naših hrabrih pet...
(radosno)
A sad je sputan.
Bez pića i jela
Dotjerah ga tu...

JERKO: *(Mirno)* A što će s njim starac Nikola?

ISA: *(Naglo)* Što će? — Oko za oko, zub za zub —

JERKO: *(oštro gledeći Isu)* Zar to u istinu misliš?

ISO: *(kratko)* Da. Bez osvete nema posvete. Ja znam: On ne će tajit našu krv. Na muke dat će tursko pseto. A zatim ptice, jest će njegovu strv. Ja znam, da tako bit će, jer inače on nije Malisor, već sirota, bijednik, kukavica — plašljiv stvor...

JERKO: *(resko)* Ne govori tako! Nikola se podao molitvi. Jede suhi kruh i pije samo vodu *(pokaže kruh i vodu)*

ISA: *(zapanjeno)* Nikola? Uistinu, oče?!
Il' možda samo rugaš se?

JERKO: *(mirno)* Uistinu Iso! I sada je na molitvi. Običava tako svakog jutra...

ISA: *(zapanjeno)* On? Zar on, oče, što prvi srtaše u boj?
On, što ne proli suze,
Kada mu samrt
Oba sina uze,
Već samo zaškrinu zubom
I osvetu zapisa
U srcu svom?

JERKO: *(odrešito)* Da. Upravo on.

ISA: *(ogorčeno i divlje)* Ja ću se onda osvetit. Ne, ja mirovat ne ću! Moj nož mu mora da probode grudi; moj nož mu mora da izvadi oči, i ruka moja da iščupa jezik.

JERKO: Nemaš pravo na to, Iso! Ako ga Nikola pusti — tad je slobodan.

ISA: *(ogorčeno)* Ako ga pusti — zvat ću ga na nože. I tad, i tad će morat sve okajat. Il, ja, il' on. Tu izlaza nema.

JERKO: *(mirno)* Poslušat ćeš — valjda — Nikolu! Dovedi zarobljenika! Nikola će za koji tren doći.
ISA: *(smrknuto)* Odmah! *(Nakloni se i ode).*

PRIZOR IV.

JERKO: *(Šeće zamišljen. Za čas vode dva Malisora poglavicu Nikolu).*

PRIZOR V.

JERKO: Hvaljen Isus, gospodaru!
NIKOLA: *(Nakloni glavu u znak razumijevanja).*
JERKO: *(Malisorima, što su uveli Nikolu)* Možete izaći. Bude li potrebno, zvat ću vas.

PRIZOR VI.

JERKO: Gospodaru!
NIKOLA: *(sjedi ne maknuv se)*
JERKO: Gospodaru!
NIKOLA: *(kao gore)*
JERKO: Gospodaru, hoćeš li vidjet svoga mučitelja?
NIKOLA: *(kao gore)*
JERKO: Svoga mučitelja, koji ti je oči izvadio...
NIKOLA: *(kao gore)*
JERKO:..., koji ti jezik iščupao...
NIKOLA: *(kao gore)*
JERKO:..., koji ti je oteo jedinicu kćer Mariju...
NIKOLA: *(Naglo se trgne i hoće da kaže: Mariju).*
JERKO: *(Kratka stanka, dok se ne smiri Nikola)* Hoćeš li ga čuti, gospodaru?
NIKOLA: *(dade znak: da).*

PRIZOR VII.

DRUGI VOJNIK: *(s vratiju):* Možemo li uvesti Atlit agu?
JERKO: *(čas šuti)* Možete. Uvedite ga odmah!

PRIZOR VIII.

NIKOLA: *(hoće da nešto kaže).*
JERKO: Pitaš li, možda, gospodaru, tko ga je uhvatio?
NIKOLA: *(znak: da).*
JERKO: *(mirno)* Prije tri dana uhvatio ga Isa. *(stanka)* Prije, nego ga uhvatiše, ubio je naših pet. *(Izvana štropot i koraci)* Čuješ li gospodaru? Evo dolazi...

PRIZOR IX.

ISA: *Na ulazu stane Atlit aga. Ruke su mu svezane užetom. Isa ga gurne)*

Zar se bojiš, kukavico jedna,
Da stupiš pred sud,
Koga osakati?

(ironički)
Zar se bojiš starca
Nemoćna i bijedna?
(grubo)
Oj naprijed, pseto!

ATLIT AGA: *(Stane pognut usred sobe. Malisori se naokolo redaju).*
ISA: *(Udari ga)* Još naprijed, pseto! Tik do starca dođi!
ATLIT AGA: *(pristupi posve blizu).*
JERKO: Gospodaru!
NIKOLA: *(Nepomično sjedi).*
JERKO: Gospodaru, ovdje stoji Atlit aga!
NIKOLA: *(Miče usnama).*
JERKO: Hoćeš li da o Mariji pitam?
NIKOLA: *(Znak: da. Klone).*
JERKO: *(oporo)* Evo! Gospodar naš pita za kćerku svoju — za Mariju. Kaži nam gdje je?
ATLIT AGA: *(Kratka stanka. Zatim mukao odgovor)* Mrtva je.
JERKO: *(trgne se i naglo)* A tko je ubi?
ISA: *(ne vjerujući)* Marija mrtva? Tko je ubi?
ATLIT AGA: *(muklo i otežući)* Na putu u harem bacila se s hridine...
NIKOLA: *(Malisori žamore i prijete. Nikola podigne ruke prema Raspelu na zahvalu).*
JERKO: *(Kratka stanka).* Gospodaru, što hoćeš da učinimo s Atlit agom?
ISA: *(kroči naprijed i naglo)* Oko za oko — zub za zub!
SVI: Oko za oko — zub za zub — smrt!
JERKO: *(mirno)* Gospodaru, pristaješ li na to?
NIKOLA: *(šuti).*
ISA: *(izvadi handžar)* Oko za oko!
JERKO: Gospodaru, pristaješ li na to? O, daj nam znak!
SVI: Oko za oko — zub za zub!
ISA: *(Nikoli)* Gospodaru, predaj ga nama!
JERKO: O, daj nam znak, da znamo tvoju želju!
ISA: O, daj, da slomim rebra mu!
SVI: *(prodirno)* Da mu izvadimo oči!
ISA: *(jače i bjesnije)* Da mu iščupam jezik!
SVI: *(divlje)* Da mu iščašimo kosti!
JERKO: *(podigne ruku i svi zašute)* O, daj nam znak, da znamo tvoju želju. Daj nam znak, što da uradimo s otmičarom tvoje Marije....
NIKOLA: *(Jako se trgne. Nerazumljivo krikne: »Marija« i opet klone).*
JERKO: *(stanka)* Gospodaru, znak te molimo.
NIKOLA: *(Lagano se uspravi i mahne rukom, da se Atlit aga približi).*
ISA: *(Atlit agi)* Naprijed, pseto! Naprijed!
SVI: Po kazan! *(jače)* Po plaču! *(divlje)* Po smrt!
ISA: *(sarkastički)* Od slabog, nemoćnog starca eto ti plače!
ATLIT AGA: *(sumnjivo se ogledavajući dođe posve k Nikoli).*
NIKOLA: *(pipa Atlit agu po rukama, prsima i licu, a zatim traži nož).*
JERKO: *(osupnuto)* Gospodaru, zar tražiš nož?
NIKOLA: *(dade znak: da).*

ISA: *(naglo pruža Nikoli handžar)*

Na! Evo tebi handžar moj!
Omasti mi ga krvlju
Skota tog!
Omasti mi ga,
Omasti — molim te!

SVI: *(divlje)* Osveta, osveta! Oko za oko — zub za zub!
NIKOLA: *(Uzme handžar i opet pipa Atlit agu po licu, po rukama i t. d.).*
ISA: *(nakon stanke)*

Udri; udri! Ne traži mjesto!
Kudgod udariš,
Osveta je tu.

NIKOLA: *(Lagano pokaže Raspelo. Svi prate ruku).*
JERKO: *(nakon stanke vedro)* Na križu je Krist oprostio neprijateljima svojim i molio se: »Oče, oprosti im, jer ne znaju, što čine.« — Zar ne, to hoćeš reći, gospodaru?

(Među Malisorima dolazi do negodovanja. Sve se više i više bune).

NIKOLA: *(Daje znak: da i napipavši ruke Atlit agi počne rezati uže).*
ISA: *(Pun bjesa)* On ti je iščupao jezik!
SVI: On ti je iščupao jezik!
NIKOLA: *(Nesmetano reže uže)*
ISA: *(kao gore)* On ti je izvadio oči!
SVI: On ti je izvadio oči!
NIKOLA: *(kao gore).*
ISA: On ti je oteo jedinicu kćer Mariju!
SVI: On ti je ubio jedinicu kćer Mariju!
NIKOLA: *(Prestane rezati i podigne handžar. Vidi se njegova strašna unutrašnja borba).*
SVI: *(videći neodlučnost)* Oko za oko — zub za zub — smrt! *(Nastaje komešanje i prijetnja oružjem).*
NIKOLA: *(čas premišlja. Zatim pokaže Raspelo i jednim mahom prereže uže. Za to vrijeme padaju povici: oko za oko — smrt, ali sve tiše i pojedinačnije — dok napokon, sve ne utihne. Nagli preokret).*
ISA: *(baci se na koljena)* Gospodaru, mi nijesmo vrijedni, da se dotaknemo odjeće tvoje.
SVI: *(pokleknuv)* Mi nijesmo vrijedni, da se dotaknemo obuće tvoje.
NIKOLA: *(obratio se k Raspelu i moli).*
JERKO: *(Atlit agi)* Slobodan si — otvoren ti je put do granice!
ATLIT AGA: *(uhvati handžar)* Ovakvog dara nijesam dostojan! *(probode se. Dok on pada — zastor se lagano spušta. Malisori kleče cijelo vrijeme).*

KONAC.

USKRS U RUSKOJ KRČMI

I.

Sa mansarde niske, iz podzemlja, blata
skupljamo se ovdje skitači i skoti,
lutaoci bolni bez sestre i brata,
prezreni, bijedni, ludi sankiloti.

U kutu kandilo gori sjajem zlata,
obasjava lica i kô da ih poti
i nakon grotesknog s vjetrenjačama rata
sad vidimo tužni da smo Don Kihoti.

Otišli smo davno putem nepovrata,
poniješvi čežnje u susret strahoti.
Mišljasmo da na nas raskriljena vrata

čekaju u hramu presvetoj Ljepoti,
I danas, na Uskrs, strava nepoznata
grudi naše lomi, stište oko vrata...

II.

Sjećamo se sada plavetnih dolina
iz kojih je mladost okrutno prognana
na staze puste bez željenih vedrina,
u čeznuću bolom mističnim protkana.

Daleka, tuđa od sreće i milina
utihnuće brzo gorko zaplakana,
tonući bez glasa u kraj sivog splina
i čežnju predsmrtnu za osvitkom dana.

I nakon lutanja, padanja i tmina,
iza suza, boli i bezbroja rana,
hoće li jednog nespokojna sina,

ko u predvečerje patnika Sirana,
razdragati svetog smirenja blizina?
O, možda nam nije ukleta sudbina!?...

III.

Aljoša, o druže, tuđinče od sjaja
onih modrih povrh Volge svitanja,
prognaniče svetog očinskoga kraja,
nesrećni nam dani, oh dani skitanja.

Sastasmo se ovdje s dušom punom vaja
s krvavim usnama od gorkih pitanja,
emigranti iz smijeha, blaženstva i maja
sa jutrima krvavih svitanja.

Snivasmo, sjeti se, kako iz odaja,
utonulih u svježu zelen listanja,
dolazi nam Dona, nosi blagost raja

i vodi nas stazom radosnog kliktanja.
Zavela nas, druže, varka tog blistaja
i umrije za nas rođena domaja.

IV.

Utihnuli zvuci umornih koraka
i drumovi dugi za nama žaluju.
Nemoćni putnici u spokoju mraka
tupo se gledaju, šute, ne jaduju.

Čekamo li rosni splet sunčevih zraka?
Hoće li se plačne oči da raduju
blagom daru danom radi siromaka?
I hoće li usne da hvalu kazuju?

Ah, sunca, svijetla, mladost vapi zraka
ako je i prošla staze gdje kraljuju
sjene mutne, guste, pale sa oblaka,

ako joj i grudi gavranovi kljuju.
Želi mladost rana: biti vedra, jaka,
dići se visoko, začarana, laka.

V.

Djedovi nam išli iza krotkih stada,
da sretne ih zora, zanos i proljeće,
a mi smo, potomci tih vedrih nomada
za snovima pošli, dalekim od sreće.

Oči naše plamne još raduje nada
u ono što nigda biti neće;
još čekamo da nam draga Radost mlada
okiti puteve, daruje cvijeće.

Utamničenici u sivoći grada
znamo da bi bilo slavlje nam najveće,
da nas umorne u predsmrti zapada

Dragost tajna, blaga smirene susreće
Rastuži nas prošlost jauka i jada!
Oh, želimo krilo gdje da glava pada...

Ante Matekalo.

F. Sentinella:

PANKRŠĆANSKI POKRET

U predvečerju, umorna od dugog lutanja i pregledavanja rimskih znamenitosti, četa Engleza sa uzvisine »belvedera« na Pinciu promatra lijepu panoramu Rima i majestetičnu kupolu sv. Petra, obasjanu zadnjim sunčanim tracima. Dan je posvećen pregledavanju. Buka i promet velegrada ne dozvoljavaju onom neumornom hodočasniku, da razmišlja, ali zato na večer i još kasnije u noći on nastoji da sredi dojmove i utiske, primljene preko dana, dok u njegovom zamišljenom pogledu kao da čitaš skeptički upit Poncija Pilata: Quid est veritas?

Istina i ništa drugo nego istina to je ono, što je zanimalo prvog jonskog filozofa; to je ono, što danas zanima baš ovog protestanskog hodočasnika, kojeg kao da više ne zadovoljava akademsko-hladno dociranje njegovog pastora, koji sa mnogo riječi i s velikim naučnim aparatom opet ne reče ništa.

Za vrijeme Velike Sedmice klupe bazilike sv. Petra ispunjene su samim ovim hodočasnicima, koji dolaze u Rim baš u to doba, da se naužívaju ljepote obreda katoličke liturgije i čara, koji može da pruži samo vječni grad.

Kongres, koji se održao prošle godine u Lausani imao je da bude vidljivi dokaz aspiracija za unutarnjom duhovnom obnovom i postepenog ujedinjavanja svih kršćanskih crkava. Interesantno je spomenuti, da na čelu svih njihovih revija stoje napisane devize: *Instaurare omnia in Christo; ut omnes unum sint.* To je bez sumnje nešto, što oni do danas nisu isticali, a sami priznavaju da su se evolvirali od starog protestanskog poimanja jedinstva »u duhu i istini« zagovarajući danas jedinstvo u svim bitnim pitanjima vjere i naglašavajući potrebu jedinstvenog crkvenog magisterija.

Razumije se, da oni još nisu kadri, da u tom pogledu povuku skrajne zaključke, jer oni opet s druge strane zagovaraju nekakvo autonomističko uređenje Crkve, što drugim riječima znači kompromis, kojemu u ovakovim stvarima nema mjesta. Uopće čitava njihova teologija temelji se na kompromisu. Po njihovom shvaćanju sve Crkve, koje postoje na kruglji zemaljskoj, imaju jednako pravo na opstanak i jednako mogu da tumače Božje istine, što se dakako protivi zdravom poimanju ljudskoga razuma.

Katolička Crkva bila je također pozvana da pošalje delegate na ovaj kongres, što im dakako nije udovoljeno. Papa je Pijo XI. u svojoj enciklici: »Mortalium animos« vrlo precizno odredio stanovište kat. Crkve i njenu nekompromisnost, pozvavši sve protestante (kako im samo ime govori oni su jedna pobunjena sekta, koja je nažalost otela Crkvi trećinu Evrope), da se vrate u krilo jedne i jedino svete katoličke apoštolske crkve. Papina enciklika ih je stjerala u očaj i bijes: s jedne strane katolička crkva sa svojom željeznom logikom, a s druge sijaset raznih kršćanskih sekti, koje same ne znaju, što hoće i traže. To je najbolje izbilo na samom kongresu, kad se u nijednom pitanju nisu mogli da slože, pa ma koliko su nastojali da budu pomirljivi i koncilijantni.

Pitanje sakramenata, kako to oni izvješćuju, zadavalo im je najviše briga. U tome se diametralno razlikuju, dok se anglo-katolici sve to više približavaju naučavanju kat. Crkve, dotle opet drugi priznavaju jedino: krštenje i sv. Pričest.

Uza sve to oni su optimistički raspoloženi i nastoje da uvjere, kako je kongres u Lausani znatno doprinio približavanju i međusobnom upoznavanju. Nijednu težnju ljudskoga duha, koja nastoji za ostvarenjem jednog plemenitog cilja, ne smijemo potcijeniti, pa makar ona nije u svim svojim posljedicama strogo ispravna i tačna. Ovdje moramo naglasiti to, kako čitava ova akcija protestanata za ujedinjenjem crkava počiva na jednoj krivoj pretpostavci, kada misle, da se ovakova pitanja dadu riješiti kompromisno na kongresima, koji nisu do sada niti će unaprijed išta riješiti. Ovdje ne pomaže ni diplomacija ni politika. Problem je po svojoj zamašitosti mnogo dublji, da bi ga čovjek mogao riješiti svojim slabim silama. Sjećam se jedne pjesme talijanskog pjesnika G. Pascolia, u kojoj ovaj izriče svoju sućut nad onim djevicama, što provode dane u molitvi i postu i zaključuje: »u čemu su sgriješile ove djevice, da moraju a čitava života da ispaštaju svoje grijehe? Čemu onaj njihov bolni poklik smiluje se nama?« Pjesnik nije shvatio uzvišenost žrtve, koju doprinaša jedan za sve ostale. Najpravedniji među svima: Bog-čovjek morao je da krvlju svojom otkupi krivicu roda ljudskoga.

Samo preko suza, molitava, pregaranja pravednih Gospod će udijeliti da se zalutali vrate u Njegov ovčinjak: *da svi budu jedno.*

M. Šimić, gimn.:

JUBILEJ „HRVATSKE STRAŽE'

U zadnje vrijeme, a osobito pri kraju 19. i početkom 20. stoljeća, razmahao se kod svih slojeva hrvatskog naroda liberalizam. Narod, koji je dobio za svoje junaštvo naziv »Predzide kršćanstva«, sad pliva u liberalizmu, zabacuje vjeru otaca i ne priznaje svećenika — svojih ponajboljih sinova, koji su ga doveli do sadašnjeg stupnja kulture i civilizacije. Žalosno je to stanje našeg naroda. To je još žalosnije, kad znamo da je to u mnogom slika velikog dijela sadanje Evrope, kojoj je kucnuo zadnji čas, da se popravi.

Trebalo je, da dođe čovjek, koji će probuditi hrvatski narod i koji će pokazati put, kojim treba krenuti, da se posve ne sruši u ponor — bezvjerstva. Taj je čovjek došao, kad ga hrvatski narod i nije očekivao, jer nije ni uviđao, da treba da dođe.

U dobar čas došao je Dr. Antun Mahnić. Narod je izraelski želio i teško očekivao kad će doći Spasitelj, da ih oslobodi od rimskog imperija, ali kad je došao nijesu ga primili. Tako je donekle i s pokojnim Mahnićem bilo.

Da Hrvate spasi od pogubnog liberalizma, trebalo je najprije naći način, kako, pa onda početi raditi. Njegovo oštro oko uvidjelo je odmah, kako treba početi. Liberalizam je bio zauzeo sve grane javnog djelovanja; književnost, umjetnost, običnu dnevnu štampu i t. d. Eto u tome se je pravcu trebalo suprotstaviti. Tako je Mahnić i učinio. God. 1903. pokreće časopis »Hrvatsku Stražu«. U tome je časopisu Mahnić s još nekoliko mladih drugova počeo žigosati sve javne mane mladih narodnjaka. Da bude lakša orijentacija, borio se da podijeli sve u dva tabora: za i protiv Krista »Aut Christus aut Belial«. Tada mu je već bilo lakše računati sa svojim protivnicima, jer je znao tko je za nj, a tko proti. Da lakše provede svoje geslo »Omnia restaurare in Christo« i da do kraja uspije sa svojom misijom obrati se na budućnost naroda — omladinu.

Odmah prve godine poziva on katoličke đake da s njim zajedno rade za preporod hrvatskog naroda. »Da, i naši naobraženi krugovi odmeću se sve više od starih kršćanskih predaja i povode se za naukama moderne Evrope... Isusova stvar imade u Hrvatskoj vrlo malo neustrašivih, odrješitih pobornika«.

To je najbolji dokaz, kakovo je stanje bilo u Hrvatskoj, kad je počela izlaziti »Hrvatska Straža«. Zato Mahnić i poziva đake: »Vi ste naš glas razumjeli. To je za nas utješljivo, to mi držimo zalogom bolje budućnosti. Pa stoga evo i želimo stupiti s vama u uži dodir. Izdat ćemo prilog, koji će prema množini i vrijednosti radnja, obuhvatiti odprilike 16—32 stranice«. (Hrvatska Straža«, god. 1903. str. 287.). I zbilja katolički su se đaci odazvali pozivu učiteljevu. I zato je s punim pravom mogao reći: »Vidiš najviše odaziva nađosmo kod katoličke mladeži. Nove ideje i novi pokret, kakav je naš i jest u prvom redu za mladi naraštaj. Omladina je vatrena i požrtvovna«.

Eto, to je prvi datum našeg Đačkog pokreta i hrvatskog preporoda. Taj je đački prilog u »Hrv. Straži« ostao sve dotle, dok ga nije zamjenila »Luč« 1905., a on je posve prestao izlaziti 1908., kad je Luč dobila veće značenje. Luč je osnovana na istim temeljima na kojima je osnovana i »Hrv. Straža« naravski s drugim programom, i ako bi se mogao svesti program »Hrv. Straže« i »Luči« na jedno — borbu.

Tu svoju borbu »Luč« sretno je vršila evo gotovo četvrtinu vijeka, a sinovi Mahnićevi će ići s njom zacrtanim smjerom i u buduće. »A ravno pred nama na jugu ima Gora, na kojoj gori Luč — vječna Luč u crkvi. (Dr. V. Deželić, sin: »Sofiju odabra«.) Važnost »Hrv. Straže« za đake i za Hrvatsku najbolje je definirala ovogodišnja Luč: »Hrvatska je Straža udarila temelj novoj generaciji i njen je duh nadahnuo one, koji već evo četvrtinu vijeka nose pobjedonosni stijeg katoličkog pokreta pred četama, koje godimice sve više rastu. (»Luč« god. 1927.-28. br. 1.). Gigantska pojava »Hrv. Straže« može se najbolje vidjeti, ako pogledamo povijest našeg Đačkog pokreta i stanje hrvatskog naroda u vrijeme njezina početka.

Veličinu »Hrv. Straže« možemo ukratko iznijeti u tri tačke.

I. Katolički Đački pokret s Domagojem na čelu, djelo je »Hrv. Straže« t. j. Mahnićevo. Sve je više napredovao okupljajući sve đake, koji katolički misle. Njihov je broj rapidno napredovao do rata, a i nekoliko godina poslije. Pred svjetski je rat taman kulminirao. Za vrijeme rata, rad đenjava radi odsutnosti sila, ali opet sa svršetkom rata obnavlja se rad gotovo kao i prije rata. Njihovoj se slozi upravo divimo.

II. U »Hrv. Straži« moramo tražiti početak katoličkog književnog pokreta. Znademo već, da je liberalizam bio prodro i u književnost. Tomu se suprotstavio Ljubomir Maraković 1907. prvi urednik Luči, pozvavši sve, koji katolički misle i pišu, da se okupe oko njega. I ako nije odmah našao toliko odziva, a ono makar pet, šest godina poslije. Vidimo već 1912. gdje izdaju »Naše kolo«, a dvije godine poslije »Hrvatsku Prosvjetu«, koja evo dosad neprestano izlazi, svake godine ljepša biva i okuplja oko sebe sve više ljudi.

Iz tog nam je pokreta izašao zamjeran broj ljudi na svim poljima književnosti. I mi sad ne samo, da možemo govoriti o katoličkoj književnosti, nego i o katoličkim književnicima. Osim tih izrazitih literata imamo još čitave plejade mladih, koji će već u svoje vrijeme zauzeti dolično mjesto.

III. Ljudima katoličkog pokreta s Roguljom na čelu uspjelo je okupiti oko sebe desetke hiljada ljudi, koji su spremni zastupati i u javnom političkom životu interese vjerske i crkvene.

»Hrvatskoj Straži« i Đačkom pokretu uspjelo je udariti čvrste temelje hrvatskog preporoda, što ne bi uspjelo nijednom drugom pokretu, jer znademo, da je bilo i drugih pokreta mnogobrojnijih od našeg svojim članovima, ali vidimo, šta je s njima, te se danas i ne zna za njih. Našem je Mahniću i njegovom pokretu zato uspjelo, što su se naslonili na tvrdu Pećinu — na katolicizam, a ne na pijesak liberalizma. Želimo i nadamo se, da će hrvatsko katoličko narodno đaštvo sa svojim seniorima i čitav katolički hrvatski narod slijediti načela »Hrvatske Straže« i tako će najbolje proslaviti njezinu 25-godišnjicu.

MOJ ŽIVOT

I. U prvoj dobi.

U prvoj dobi djetinjstva svoga
U kuću Tvoju nošen sam bio.
Ti si me odmah na srce svio,
Da vjerujem u Te, u svoga Boga.

I ako onda nijesam znao,
Zašto nam Tebe ljubiti treba,
Ipak sam oči dizo put neba
I Tebe tiho molitvom zvao.

Nijesam tad znao ovoga svijeta,
Ne znah još grijeha, što me sreta
I posvuda baca mreže svoje...

Kako Te često pozivah k sebi,
Dok sam se skromno molio Tebi.
O, dođi, dođi kraljevstvo Tvoje.

II. Prva pričest.

U nama duša skromna i čista
Danas je puna i sva je bijela
Ko što su bijela naša odijela.
Misli su naše samo kod Krista.

U ruci nosim kiticu cvijeća,
Da predam Kristu. Šire se grudi
U silnom žaru. I zanos se budi,
Dok tijelom struji velika sreća.

Čujem glas Njegov, k sebi me zove
K Njemu mi misli nevino plove...
Radost mi dušu obuzima neka...

Koljeno moje u prahu kleči,
I triput zvonce na poklon ječi,
I duša moja — Isusa čeka...

Senj. *Nevenko Milkić.*

U CRKVI

Pred oltarom kandilo malo
u tihoj mističnoj samoći
pobožno diže crveni tračak:
stih u pjesmi svibanjske noći.

Na piedestalu Kraljice maja
vene i miriše ružica bijela...
Sahne, uči nas živjeti za Nju
kao što sama — daje se cijela.

Klečim u tami slatke samoće —
te molim nečujno, a toplo, da bi mi dala
srce s plamenom vrelim svetoga žiška
i dušu bijelu morskog poput vala.

Split. *Pripalski.*

SVU NOĆ SJALA

Svu noć sjala luna blijeda
i zvijezde male
Pa su sada ko i sinoć
tiho šaputale.

Vedro nebo, sjajno nebo
kako li je plavo,
Za čim bije i tuguje
moje srce malo.

Kroz granje se mjesec vere
blijedo lišće šuti,
Narav sanak uspavo je
mira da ne muti.

Pa sam sretan i presretan,
večeri ovake
Dok ne zađe luna moja
Za tmurne oblake.

»Cvijet«. *Wan-Denis.*

K A T E D R A L A

(Svršetak)

IV. VELIKA LJUBAV.

Veličanstvena je sanja života i sreće
ko ovo naše sunce, ko ovo nemirno nam more.
O ljubavi tajnoj šapću nam zvijezde,
nas ljubavlju sjajnom i sunce grije,
a i majku i sve lijepo —
ta velika nam ljubav u zanosu stvari i dade.
Kad zamre u duhu nam milost
što planine snijegom okrunjene miče,
mi ljubav veliku nudimo tada,
jer čisti nismo, nas opi život strasti.
Posmijeh i sreća tajna je u duši,
kad gola, a i sama pred Bogom kleca.
O ljubavi sjajna,
o srce neizmjerno Božje,
svi ljudi ko malena djeca
u njemu imaju spremljena mjesta.
O Srce božansko, zaplamti u sjaju
i obvij nam tijelo u pjesmi neba.
O, Gospode, poklanjamo Tebi,
mi radost ovoga nam svijeta,
jer i život za nas je sreća,
kad Srce ono bdije u hramu vjekova.

V. PRIČEST.

Mi čisti nismo! —
ko će misli oprati nam ove
i sve ono lažno što napisaše ruke naše,
što naslikaše oči i uši naše?
Ipak, kad ta zvona zvone
mi sklapamo ruke, jer Ljubav Boga
uzdiže nam pale i srušene duše: —
»Gospode, mi dostojni nismo! —
izmuči nas praotaca griješenje strasno,
mi molimo Tebe, mi primamo Tebe,
mi vječni posmijeh darivamo Tebi!« —
— Zaigraj dušo moja, — to pjesma je miliona,
zasjaji oko moje,
o moja djetinja dušo,
o ljiljane, o ružo bijela!
O, kitite nam vijencem sunca glavu
i pjevajte skladno,
jer vječnost Isus nam dijeli,
i anđeo neki s plamenim mačem
nas straži, on nas od boli brani.
Plamtite pjesme u našoj duši,

jer sreća je duhova naših,
kad sumnja u nama nema,
kad hram blista ko kamenje spilja
u ljepoti vječnoj, —
u u miru naših ljudskih duša!

VI. DJECA.

Djeca Hristova su braća,
njihovo je lice ljepota vječna.
Djeca, himna i stvorca su nebesa,
ona su tajna što svak znade da je čita.
I krvnici neki zaklaše im duše
i ljiljan uvenu im bijeli, —
i rekoše neki: grijeh je ljepota!
Pjesnici su djeca,
a cvijeće i sunčani leptiri
dječji su i božji prijatelji davni.
Majka i dijete dva imena slatka,
dvije riječi prve Adamove sanje.
Oh! djeca, u sanjama budimo djeca
i stupovi hrama, kamenog hrama
gdje će ta ista djeca
spojiti ruke od iskona gladnog
i onog grešnika starog.
O, mi djeci budućnosti gradimo hram,
pa budite braća,
kad samo ta ljubav nas spasiti može. —

VII. ZVONA.

Slavite zvona! Naš kameni strši hram
na onoj svetoj gori ko svijetlo u noći.
I zvonici trepću u magli,
oni su ko ruke što grabe nam srca,
da bace ih na skrivena nebesa.
I svi putnici putuju dugo
ovjenčani cvijećem
i sa stihom pjesme
o vedrini
o pučini.

O, zvonite zvona u zore bijele,
o, slavite zvona u noći tamne
molitvom onom bjednika zemlje
i kliknite sada —
jer u hramu našem
sam nam Hristos dobri tajne dijeli.
Sva klecaju brda pred gorom ovom,
a sunce i mjesec staje, —
jer ljudi djeca postaše Boga,
jer ovaj kameniti hram
postaće bratske vječnosti nam hram.

Ton Smerdel.

Josip Zidarić:

SOCIJALNE I STALIŠKE PRILIKE U HRVATA

2. NAŠ MALOGRAĐANSKI STALEŽ.

Kad kažemo »malogradanski stalež« pomišlja se zacijelo odmah samo na obrtnički i malotrgovački stalež, koji stanuje po gradićima i trgovištima hrvatske provincije. No ipak ćemo proširiti pojam malogradanskoga staleža. Ako pogledamo svagdašnji teški život činovnika, penzioniraca, naučnih radnika, preostatka propale aristokracije i plemstva, život trgovaca i obrtnika, opazit ćemo, kako se taj svagdanji život ne razlikuje odviše među sobom. Sva naša inteligencija skupa sa svim preostalim slojevima, što ne žive na seljačku, zapravo u svagdanjim prilikama ima podjednake brige. Hrana, odjeća, obuća i stan lebde danas poput kakvoga fantoma pred očima svih tih ljudi. Nema većih duševnih potreba. Tek se čitaju kao zabava senzacionalni članci u novinama ili svakojaki zakutni romani. Kako su svi Hrvati za svjetskoga rata živjeli u teškim prilikama, a k tome se poslije rata nijesu znali snaći u novim socijalnim i ekonomskim i političkim odnosima, danas je svagdanji život po hrvatskim provincijalnim mjestancima gori, nego je bio prije rata. Danas se velik dio prihoda troši za sam stan, a da ne spominjemo, kako je odjeća upravo nerazmjerno poskupila. Tek su ratarski produkti, što ih proizvodi seljak nerazmjerno jeftini, ako se usporede s cijenama tvorničkih fabrikata, što ih treba seljak. Prije rata su se malogradski stanovnici počevši od nižih činovnika dalje odijevali korektno. Danas je socijalna nevolja tako velika, da to nije moguće.

Nama Hrvatima kanda je čežnja za gospodstvom postala drugom naravi. Kad se nije dalo gospodstvo postići u realnosti, nastojali su ljudi gospodskom spoljašnosti stvoriti sebi iluziju o gospodskom ugledu i gospodskoj časti. Ne mislim time reći, da smo mi Hrvati nekakav primitivan zatucan narod, koji sam sebe vara o svojim sposobnostima. Ali i u našem se malogradanskom životu kao i u svoj našoj novijoj historiji javlja se ona velika razlika ili velika suprotnost između hrvatske blistave romantične sanje i krute hrvatske zbilje. U nas se mnogo pripovijeda o našoj hrvat. kulturi, i pretjerava pri tom. Mi zapravo samo želimo ili čeznemo za tom kulturom, ali se premalo trsimo, da to trudnim radom stečemo. Mnogo se ističe, kako mi imamo zapadnu kulturu i kako visoko stojimo u tom. Ali se pri tom i veoma varamo, Da se dokaže kultura i civilizacija nije dosta tek nekoliko kilometara asfalta na zagrebačkim ulicama ili gdjekoji klaviri, što stoje po salonima za paradu. Uostalom saloni većine naše malogradanske gospode kanda su ponajviše spremljeni također samo za paradu, dok se cijela porodica gura u kojoj svagdanjoj radnoj sobi.

Dok je u zapadnoj, srednjoj i sjevernoj Evropi buržoazija sebi sticala ugledan socijalan i ekonomski položaj, naša je hrvatska mala buržoazija tek s mukom kuburila na skrajnjoj granici evropskoga zapada. Dalje od nas započinjala je Turska.

Kad je bilo ukinuto kmetstvo i staleške privilegije plemstva, stala se u preostaloj Evropi buržoazija dizati u živome tempu U malom hrvatskom životu nije se mala hrvatska buržoazija do danas mogla osloboditi od svoje skučenosti i ograničenosti. Zato hrvatski malogradanin nije bio bogat, ali je

imao svoje male dobitke (profite), od kojih se je dalo živjeti ipak bolje, negoli je živio seljak.

Čini se, da u evropskoj književnosti nije malogradanin nimalo simpatična osoba. Prigovara mu se, da je ograničen, da je farizej, koji glumi čestitost i poštenje, a ipak je tihi potajni »štreber«, koji želi biti prvi gospodin u malome mjestu. On ogovara i kleveće svoga bližnjega, da je prava strahota. Ne izrabljuje doduše mase industrijalnih radnika, kao što radi mnogo bogatih kapitalista, ali zato nemilosrdno i bez srca izrabljuje rad sluge, sluškinja, obrtničkih i trgovačkih naučnika i pomoćnika i onih agrarnih nadničara, što mu rade u vrtu ili na polju i u vinogradu. Vele, da malovarošanin prigovara, ako vidi, da se drugi lijepo odijevaju, a ipak će rado potratiti preveliku sumu novaca za svoju odjeću i obuću. Onda je upravo bezobrazno drzak i gizdelinski naduven prema drugima, koji se ne mogu povesti za njim. Nemajući nikakve osobite izobrazbe ni ne mareći za nju njemu se čini, da je potpuno gospodstvo identično s besposlicom, sjajnim odijelom i rasipnosti. On će govoriti o svetom rodoljublju i o požrtvovnosti, ali će se cinizmom tigra narugati onome, tko poradi rodoljublja nastrada. Poniženje onih hrvatskih rodoljubnih zanesenjaka, što su se prije poglavito skupljali u starčevićanskim redovima, a stradali su u hrvatskom birokratizmu, bijaše strahovito. Oni su se propijali od očaja po najzabitnijim krčmarskim kloakama. Ta cijela ih je rodoljubiva hrvatska provincija prezirala, ako su izgubili birokratski naslov. Malograđani su se veselili, kako će sada taj čovjek gladovati, kako će hodati okolo u istrošenu odijelu i izderanim cipelama i tražiti kakvo kukavno privatno namještenje. Svi su ga žalili. Ali je to žaljenje peklo gore od mržnje i otvorenoga prezira. To je žaljenje bilo zapravo tihi prezir, koji nastaje donekle poradi zla srca, a donekle i poradi toga, što mali hrvatski čovjek nije razumijevao svoje gospode. Nije pojmio, što bi gospoda htjela s tim hrvatskim pravima, o kojima se je toliko govorilo. Ljudi, što su se navikli na male svagdanje provincijalne materijalne brige, nijesu se držali do onih »visokih« sfera, do kojih su plovili u fantaziji neki hrvatski intelektualci i doktrinarci.

U zapadnoj i srednjoj Evropi stekla je buržoazija velik kapital. U novije vrijeme sve više taj kapital ulaže u industrijalne ili trgovačke pothvate u kolonijama. Ali stradaju i male siromašne države, gdje se tudi kapital dokopa svega ekonomskoga života zemlje. Tako je primjerice danas sva ekonomska snaga republike Portugal u engleskoj vlasti. I u vanjskoj se politici treba Portugal ravnati onako, kako žele Englezi.

Danas bi talijanski kapitalizam htio to isto postići bar u primorskim krajevima naše države. Njemački su kapitalisti i imperijalisti sanjali o tome, kako će jedamput proširiti svoju ekonomsku silu nad cijelom jugoistočnom Evropom i nad Prednjom Azijom. Kanili su prodrijeti preko Mezopotamije na Indijski ocean. Onda bi smetali engleskoj vlasti nad Britskom Indijom. Čak su Nijemci pisali kako bi se mogli dokopati ekonomske vlasti nad Kitajem i nad Srednjom i Južnom Amerikom. Imperijalizam i kapitalizam nije nikada sit. Ali nije svemoćan. Po Božjoj odredbi znade i njemu kucnuti smrtni čas.

Da se stvori takav imperijalizam i kapitalizam, ipak je potrebno, da buržoazija bude bogata, svijesna svoje snage i treba da je stručno izobražena. Takva i jest doista zapadnoevropska buržoazija. *(Svršit će se)*

L I R I K A

PROLJEĆE.

Sve se miče,
Sve klija,
Sve kroči,
Sve raste i niče.

I svud se osjeća
Dah vrenja
Mladog života
I novog proljeća.

Sve dršće i trepeće,
Sve pjeva,
Sve kliče:
Proljeće, proljeće, proljeće.

Jest, Gospode, sve osjeća
I bit mog života,
Dah novog vrenja
I mladog proljeća.

Visoko. *R. Seljak.*

DVA SVIJETA.

Duboko u duši titra jedan stih,
ko kroz noć kada trepti zvona bruj.
Sad tiho i slatko
od sreće,
sad bolno pa jače;
i od nijeme boli
uzdiše i plače.

Duboko u duši sniju tihi san
radost jedna i jedan krvav bol
ko braća.
Ja nosim ih skupa
kroz život,
daleko od svijeta
po stazama svojim,
da ih on ne sreta,
da ih on ne pogazi.

Ja nosim daleko od ljudi
dva cvijeta,
dva svijeta
sred grudi.

Vladimir Vrána.

ČEZNUĆE.

I kada mi odu svi ovi dani,
Što monotono idu ko sada — lani,
Svi će bolovi moji nestati sami.

I kad budem na pragu novom proljeću,
Bit ću tih, srećan kao malo dijete.
Zadnji put ću gledat ptice što lijeću.

I slušat ću kako sve prilazi bliže,
Pjevat ću, mahat rukom novom životu
Da dođe, dođe s radošću novom brže.

Ante Parčina.

DANAS.

U dušu danas mi Gospod
Prosuo blistavu radost,
U srcu mome odsijeva
Sunce i svježa mladost.

Dušu mi oblili topli
Božije ljubavi prami —
Danas me k sebi daleko
Daljina sunčana mami.

Danas me orlujska krila
Dižu nad gorska bila:
Tamo bih želio stići.

Gore, gdje andela čete
Hymnose pjevaju svete,
— Tamo da mi se dići! —

»Ruža«. *Mery*

MAJČINE RUKE.

Te mile ruke, kako ih ljubim!
Koliko rade za me!
Dane i noći, i u samoći
Mole se Bogu za me...
O, mile ruke, što cvijeće bijelo
U jedan vijenac meću,
U jedan vijenac tihi i lijepi:
Za moju sreću.

»Trav. Smilje«. *Antun Paulić.*

F E U I L L E T O N

MISLI ERNESTA HELLO

Život ovog francuskog filozofa XIX. stoljeća je vrlo jednostavan. Odvjetnik po zanimanju — jednog dana upita: da li odvjetnik može da preuzme parnicu, za koju je uvjeren da je nepravedna. Odgovoriše mu da može. Nije pristao uz ove: odreče se grada, foruma i drugova. Povuče se i posveti se studiju filozofije i teologije, potaknut i oduševljen govorima oca Lacordaire-a.

Tako je živio i umro, zaboravljen i malo cijenjen od svojih savremenika, kao što se obično događa s onima, koji otvoreno pristaju uz Istinu i za nju se zalažu.

Istinu je E. Hello nada sve volio i Njoj je jedino služio. Može li da postoji primirje između Istine i Zablude? Mnogi, kaže E. Hello, prigovaraju Istini da je previše nesnošljiva. Po njima bi dakle mogla da postoje dva zakonita vladara, koji bi mogli da žive u miru svaki na svom teritoriju, dva božanstva, koja dijele svijet, a da pri tom ne dolaze u koliziju.

Što je to? Odatle potječe indiferentizam, koji nije drugo do vlast Satane. Hladna mržnja, koja se krije pod plaštem snošljivosti, jer indiferentizam nije nikad ništa realna.

Osamnaesto stoljeće, koje je izgledalo i nazvano stoljećem svjetlosti, po E. Hellu nije drugo do vijek gluposti, vijek, koji je izgubio vjeru i zanijekao misterij, koji je za vjernika naprotiv otkrivanje i svjetlost. E. Hello je napisao čitavu apologiju misterija. Netom čovjek otvori oči i ogleda se okolo, odmah spazi koji misterij. Misterija nestane onda, kada čovjek zatvori oči i nestaje svijetla. Što više raste svijetlost, to se više uvećava misterij. Ljudski jezik na neki način smatra sinonimom riječi: Istina i Misterij.

Što rade Roseau u filozofiji, Voltaire u literaturi, Montesquieu u historiji i Buffon u prirodnim znanostima? Svi rade isto: guše misterij. Rousseau misli, ili se barem takovim pričinja, da je čovjek posljednji uzrok svih stvari. Odbija sve ono, što ga nadilazi i što ne može da obujmi. Postavlja Boga na Prokrustovu postelju, čovjeka i prirodu također, koju je on sa svojim malim rukama izradio. Uživa u samom sebi, a da ne opazi u svojoj duši grdesiju, koju on dopušta i obožava: dubina njegovog grijeha je u stvari duboko degradiranje ljudskog dostojanstva.

Hello nastavlja:

Voltaire u literaturi (ne ću da upotrijebim riječ umjetnost, kad je govor o ovom budali) misli jedino na to, kako da ukloni ono što je uzvišeno. Čovjek u dekadensi ruga se sam svojom slavom. Ova namjera da se ponizi čovjek potječe iz mržnje prema Bogu. Voltaire ponižava čovjeka, da izbriše tragove nogu Gospodnjih. Što radi Montesquueu u historiji? Traži da protumači sve izvan misterija. Za njega je povijest bez horizonta, bez dolina, visina i dubina. Čovjek se tu pojavljuje između dva zida, osakaćen, zgnječen, bez daha i bez energije, sam i hladan, daleko od Boga, a da pri tom ne osjeća Njegovu udaljenost. Buffon uzima stvaranju onu veličanstvenu jednostavnost, od koje možemo mnogo da naučimo, ali s kojom se ljudi malo okoriste.

Savršena fotografija razvikaniog stoljeća, koje je mislilo da je riješilo sve. A što je riješilo?

Odakle znanost. Nemojte se zgroziti: ja samo citiram E. Hella i ništa drugo: Ime znanost potječe od one fraze, koju je zmija kazala čovjeku u Edenu: »Eritis sicut dii, scientes...« Znanost je dakle bila znak bunta, a to se s nekom fatalnošću povlači do danas. Da znanost bude u istinu znanost, treba da nosi mir. Do Krista nije bilo prave znanosti. U starini je tek čežnja za znanošću, ali ne znanost, koja je svjetlost, koja se pojavljuje onda, kada se pojavi Križ. Sv. Pavao kaže Areopagu. In ipso enim vivimus et movemur et sumus.

Što je čovjek izvan Crkve? Ništa. Ali u Crkvi, koja je čuvarica božanskih krijeposti, čovjek postaje objekt Božje ljubavi, filozof se baca ničice i kliče: Oče, koji dopuštaš da te ljubim, aleluja, aleluja, aleluja.

*

Ernesto Hello, kako vidite, pripadao je natražnjacima XIX stoljeća francuskog naroda. Da danas živi, on bi saradivao u »Riečniku divljega čovjeka« Giovannia Papinia i Domenica Guillottia. Kad to nije, mi sa zadovoljstvom otvaramo i čitamo njegova djela, koja su već bila pala u zaborav i kažemo: Dobro i pametno je govorio filozof Ernesto Hello.

F. Sentinella.

KNJIGE I ČASOPISI

FR. BULIĆ: SV. VENANCIJE, PRVI BISKUP SOLINSKI I MUČENIK S DUVNA. Samo radi grieške u španjolskom rukopisu moglo se desiti, da je sv. Venancije od biskupa solinskog (episcopus Salonitanus) postao biskupom toletanskim (episcopus Toletanus).

Prema tim izvorima, on bi bio došao sredinom III. v. p. Kr., preko Narbone, da propovijeda kršćansku vjeru u Dalmaciji, gdje da je pretrpio mučeničku smrt i odakle bi njegovo tijelo bilo preneseno koncem VII. v. u baptisterij sv. Ivana Lateranskog u Rimu. Ovom je prigodom i kapelica imala biti po njemu prozvana Sv. Venancije.

Bulić mjesto Narbona čita Narona (sadašnje selo Vid u Dalmaciji) i pomišlja, da je sv. Venancije tuda ušao u dalmatinsku zemlju. Pisac nadalje misli, da je biskup Venancije bio mučen pod Aurelijanom i da su njegove moći nakon toga prenesene u Solin. U bazilici solinskih mučenika u Manastirinama našla se je nagrobna ploča, na kojoj je sačuvan samo svršetak natpisa. IVS. Auktor to popunjuje kao da je bilo VENANTIUS. Odavle bi tijelo imalo da bude preneseno u Rim.

Bulić predlaže, da splitska biskupija uvede kult sv. Venancija kao prvog biskupa solinskog i da ga crkva na Duvnu (Delminium) prizna za svog prvog vjeroispovjesnika, te da mu posveti oltar u novoj crkvi u Županjcu, podignutoj na uspomenu krunidbe prvog hrvatskog kralja Tomislava.

UZ KNJIGU FRANA MAŽURANIĆA: »OD ZORE DO MRAKA«. Kad je prije nekoliko mjeseci izašla ova knjiga, pobudila je u književnim krugovima osobitu senzaciju i bila je vrlo simpatično primljena od kritike i od publike. Razlog je tomu i u samoj ličnosti autorovoj, jer se tom knjigom javlja osebujni pisac u našoj liteaturi iza stanke od gotovo četrdeset godina i u samoj ličnosti autorovoj.

Pred gotovo četrdeset godina izašlo je »Lišće«, zbirka crtica istog pjesnika, a odmah iza toga izgubio se pjesnik u tudini. Pjesnik — rodoljub nije mogao ostati vojnikom i otišao je u svijet. Nije se nikomu javljao. Mislilo se, da je mrtav. Međutim on je živio i putovao po čitavom svijetu obilazeći zemlje u želji za što jačim doživljavanjem, u želji za obogaćivanjem svoga znanja i iskustva.

Najradije je posjećivao narode ponižene i potištene, kako sam to kaže, jer mu je u misli uvijek bila sudbina naroda, kojega je dobar sin. Teško mu je bilo, kad nije imao s kime da govori materinskim, hrvatskim jezikom. Zato je često sam sobom na glas govorio hrvatski. I pisao je hrvatski i to, kako sam kaže, da ne gine od želje. Da ne gine od nevolje pisao je na stranim jezicima, većinom na njemačkom jeziku.

Kad je buknuo svjetski rat, otišao je u Rusiju i Njemačku, da bude na pomoć našim zarobljenicima. Iz Njemačke se po svršetku rata počeo javljati u domovinu i tako smo doznali, da je pjesnik »Lišća« živ.

Svoje golemo iskustvo i životnu mudrost, sabranu po svim krajevima svijeta dao nam je pjesnik u knjizi »Od zore do mraka«. Pjesnik je u kratkim poentiranim crticama iznio najzanimljivije stranice zore svoga života, zatim mladenačke dane i konačno doživljaje sa svojih velikih putovanja.

Crtice iz djetinjstva i mladenačke dobi, odlikuju se svojom umiljatošću i prirodnošću, a u crticama iz starije dobi prevladavaju uz kratke i snažne opise aforizmi i poente.

Opisi su kod Mažuranića uvijek efektni. Fran Mažuranić umije, da u nekoliko efektnih rečenica ili riječi potpuno dočara situaciju ili milieu.

Najbolji je Mažuranić, kad opisuje svoje pohode u sveta indijska mjesta. Tu upada pjesnik u istočnjačko snatrenje u ništavilo, ali se zato crtica »Na Maslinskoj gori« odlikuje dubokim religoznim shvaćanjem, koje je potpuno kršćansko.

Pjesnik je potpuno uspio i u karakterizovanju tipova i u prikazivanju dijalektike.

Šteta je, što ova knjiga nije izašla potpuna prema pjesnikovoj zamisli i bolje opremljena. »Matica Hrvatska« se čudno ponijela prema piscu i bez njegove privole izostavila veći broj crtica, što je, kako doznajemo, na pisca vrlo nepovoljno djelovalo.

Pjesnik je dvanaest crtica koje su iz knjige »Od zore do mraka« izostavljene štampao u 5. broju ovogodišnjeg »Vijenca«, a osim toga se pjesnik redovito javlja kojom crticom u »Hrvatskoj Prosvjeti« i »Vijencu«.

Prijem, na koji je naišla ova knjiga, najbolji je dokaz, da naša čitalačka publika nije izgubila smisao za dobro i lijepo, već u pomanjkanju takovih dobrih djela, posiže za djelima problematične vrijednosti, koja se u najljepšoj opremi guraju svim sredstvima u svačije ruke.

P. T.

»HRVATSKA MLADICA« »Hrvatska Mladica« (God. I. br. 1. i 2.) jest »omladinski list za sve nacionalne probleme«. Ona je organ »izvanstranačke omladinske organizacije Hrvatske Mladice«, koja ima svoje istoimeno sveučilišno »udruženje«, kao i omladinska udruženja po nekim gradovima, kao Zagreb, Sisak, Samobor itd. Nije bez interesa spomenuti, da Hrvatska Mladica obdržava i svoj predstavnički sastanak.

Program lista i pokreta jest:

»Hrvatska Mladica kao nezavisna organizacija hrvatske omladine sviju staleža, želi da svu omladinu hrvatsku prodahne modernim nacionalizmom, te da na tom temelju smišljenim radom u nepopustljivoj, odlučnoj borbi stvori novu, slobodnu i naprednu Hrvatsku«. Ona propagira »sadržajni, ponosni, izraziti, duboki i ekspanzivni nacionalizam«. »Naš nacionalizam treba da je izrazit, da bude jedino naš — hrvatski — da budemo zatvoreni i nepouzdani prema svemu, što nije hrvatsko«. »Hrv. Mladica« obara se na »jugoslavenski nacionalizam, jer taj kao ideja i koncepcija širega karaktera škodi hrvatskom nacionalizmu. Hrvatska Mladica promatra sve pojave javnog života sa stanovišta hrvatskog nacionalizma, koji joj je najviša kategorija. Sve što prelazi okvir interesa hrvatskog naroda, ona sa skepsom prima, jer to može ugrozit hrvatski narod. I sam katolicizam promatra ona sa svog nacionalističkog gledišta.

S katolicizmom se »Hrvatska Mladica« dosta bavi i prema njemu označuje svoje stanovište mnogo opširnije nego prema drugim kulturnim idejama. U tom pogledu zanimiv je članak dra. Miroslava Andrassya u 1. broju »Hrv. Mladice«. Dr. Andrassy konstatira na temelju historije, da su Hrvati čisti katolički narod, apstrahirajući kod toga muslimane. Dr. Andrassy se pita, ima li smisla tzv. kulturni boj. On dolazi do zaključka, da bi bio narodni luksus, »taj si pako možda može priuštiti narod bogat, ekonomski jak i politički potpuno slobodan, gdje sve državne ustanove i sva državna politika ide za tim, da se interesi naroda štite i promiču, gdje je narod i

Korčula: Dvorište franjevačkog samostana

država jedno te isto. Kod nas Hrvata to nije ni u novoj SHS državi slučaj«. To je glavni razlog, da je »Hrvatska Mladica« protiv kulturnog boja. Inače dr. Andrassy ističe, da je katolička crkva kod nas čuvar i protagonista kršćanskog morala, usko vezana i srodna s narodnom dušom i da bi rušenje crkve u današnje doba urodilo moralnom dekadansom širokih narodnih slojeva. Ali dr. Andrassy nije zato, da hrvatska omladina pliva »klerikalnim vodama«.

Stanovište je dakle »Hrv. Mladice« obzirom na katolicizam relativističko i oportunističko. Ona je protiv kulturne borbe u prvom redu zato, što bi ona škodila hrvatstvu, što je katolicizam u neku ruku narodna i tradicionalna hrvatska vjera, a ne zato, jer je katolicizam naziranje na svijet, Bogom objavljena istina, put i život.

Konačno ne radi se o kulturnoj borbi, već o tome, da li ćemo oživotvoriti katoličke ideje, pa prema njima živjeti, reformirati javni hrvatski život itd. Za »Hrvatsku Mladicu« je katolicizam najviše čuvar morala u širokim narodnim slojevima. A u inteligenciji? Zar si ta sama može stvariti moral?

Manje je izgrađen pogled »Hrv. Mladice« prema drugim kulturnim i socijalnim problemima. Tu i tamo bilježi koji pokret, kao na pr. zadrugarski, ali na svaki gleda samo sa stanovišta nacionalno-političkoga. Ono zauzimlje najveći interes pokreta i lista. U tom ide tako daleko, da čak donosi prevod velikog članka iz knjige nekog gradačkog profesora, Nijemca, F. v. Südlanda, o »južnoslovjenskom pitanju«. Barem u tim pitanjima, koja su specifična listu i pokretu, ne bi smjeli stranci bit mjerodavni, već bi Hrvati sami morali izgrađivati svoje poglede na hrvatski nacionalizam.

Ovo isključivo nacionalističko gledište suzuje vidokrug »Hrv. Mladice«. Njezin nacionalizam može biti tek okvir i podloga, ali ne vrhovno mjerilo svih vrijednosti. Sa stanovišta nacionalizma mi ne možemo riješiti ni kulturno ni socijalno pitanje ni mnogo drugo, pogotovu kad sam taj nacionalizam nije produbljen ni uzdignut na posebno gledanje na svijet. To je možda i uzrok, što se taj pokret »Hrv. Mladice« doimlje kao anemičan i bez jače dinamike, osobito kad uzmemo u obzir, da bi to imao biti pokret omladine, u kojoj vrije i buja život i koja bi imala obuhvatiti čitav narod.

M.

KAZALIŠTE I UMJETNOST

M. KRLEŽA: U AGONIJI. (Drama u 2 čina). Ljubitelji drame, napose domaće, ipak su dočekali dan, kada su mogli gledati u kazalištu domaću premijeru. To je bio dan premijere Krležine drame »U agoniji« u Narodnom kazalištu.

Ovo najnovije Krležino djelo je samo neka dramska sinteza onoga, što nam je prije kazao.

Krleža najvoli obrađivati više krugove Hrvata prije rata i za vrijeme samoga rata. To je viša i niža aristokracija, koja se već iživjela, austrijska soldateska (— Hrvatski bog Mars —) i činovnički stalež, koji se zove inteligencijom. Ta inteligencija je samo skup karijerista i šupljih glava, koji nastoje s par fraza zablještiti drugomu oči, a da postignu što bolji položaj, ne žacaju se ni nečasnih sredstava.

U ciklusu Krležinih novela centralna je ličnost, dr. Križovec, Hrvat, činovnički sin, inače tipični karjerista, bez ikakvih moralnih principa. To lice s još nekim drugim licima prelazi u dramu »U agoniji«.

U ovoj drami obrađuje Krleža stanje hrvatske aristokracije i austrijske soldateske poslije rata i njihov konac.

Drama je pisana poznatim uvjerljivim i plastičnim Krležinim stilom i razdijeljena je u dva dijela — dva čina.

Prvi dio obrađuje odnos barunice Laure, a sada u poslijeratnim prilikama vlasnice modnog salona, prema njezinom mužu, bivšem austrijskom potpukovniku Lenbahu, kojega mora svojim radom hraniti i njegove »časne riječi« neprestano otkupljivati. Laura je inteligentna žena, koja ne može podnositi svog pijanog muža. Muž ne pokazuje smisla ni za što. On je mizerija, koja se neprestano grozi samoubojstvom, ako mu Laura ne da novaca. Laura prijetnjama ne vjeruje, a u duši i želi, da ga nestane, samo da je oslobodi tog nesretnog braka i da pođe za dra Križovca, kojega je istinski ljubila.

Lenbah se uistinu pijan pred nama na sceni ubija iz revolvera.

Laura je sad slobodna i u drugom činu obrađen je odnos njezin prema dru Križovcu. Međutim u Križovcu se potpuno razočarala. On nema ni jedne blage i utješljive riječi za nju, već samo frazira i tim je nagoni u očaj. Napokon se otkrije, da on ima i ljubovcu. Laura to ne može podnijeti i revolverom učini kraj svomu životu.

I ako nas se ova drama vrlo duboko doima, kad je gledamo na pozornici, pogotovo u onako odličnoj interpretaciji, kako su je naši glumci izveli, ipak ne možemo nipošto odobriti ona dva nasilna kidanja života.

Premda je događaj u današnje doba potpuno vjerojatan i baš radi toga je drama i uspjela, ipak imade u nama nešto, što se buni protiv svakog ubijstva, pogotovu dvostrukog samoubijstva na otvorenoj sceni u vrlo kratko vrijeme.

Autor misli, a tako misli i većina modernih književnika, da je čovjeku u teškim časovima jedini i nužni izlaz — smrt, i to smrt nasilna i hotimična, koju počinja moderni čovjek u afektu.

Moderni čovjek, kako je prikazan u djelima novijih književnika, obično je savršena lijenčina. Takav čovjek koješta misli i filozofira, a onda, kad se jednom u životu razočara, ne može to podnijeti i skonča se. Skončava se zato, što je preslab, da podnosi napore i nezgode života, jer ga nije rad očeličio.

Mislim, da bi Krležina drama mogla isto tako efektno i dramski svršiti, da je za svoja lica potražio koje drugo — čovječanskije riješenje, a ne samoubojstvo.

Danas se ide u književnom svijetu opet za onim, čime su se nasladivali pogani u cirkusu. Nastoji se prolijevanjem krvi podražiti naše živce, a ipak danas živimo u 20 — najkulturnijem — stoljeću, koje bi se ipak moralo razlikovati od starog poganstva. Život je najveći dar Božji i treba ga čuvati, a zločin je silovito ga uništavati.

P. T.

FRANCICO DE GOYA Y LUCIENTES. Iza Dürerove obljetnice, opet stogodišnjica jednog velikog slikara i čudnim sticajem događaja opet i jednog velikog grafičara. Francico de Goya je ime poznato, kao ime velikog umjetnika. Ali nije to ime bilo uvijek poznato. Bilo je dana, kada je njegovo ime bilo zaboravljeno i kada se o njemu govorilo samo kao o pustolovnoj naturi, čovjeku budžiji, prevratniku i Don Juanu. Bio je on dijete aragoneške seljačke porodice i ponešto čudno nastrojen, te se sve to spojilo u legendu, koja je oborena, kad je sa vladom impresionizma u slikarstvu opet porasla cijena njegovom radu.

Nije on bio razvikani genij, ali njegova umjetnost pokazuje mnogo samostalnosti, mnogo srca, razmišljanja i opažanja, a sve je to isprepleteno sa toliko fantazije, da je ona dala dovoljno povoda svim onim pričama, koje je legenda splela oko imena Francisca de Goya.

A nije on bio nikakav pustolov ni Don Juan. Bio je on samo čovjek sa nešto više duha i sa mnogo talenta. Prilike i događaji u njegovom burnom životu, koji nije bio buran toliko radi njegova temperamenta, koliko radi prilika, koje su u ono vrijeme, kada je on živio bile i previše burne (1746.—1828.) učinile su njegova djela tako puna protesta i revolta proti savremenim prilikama. Stvarao je on svoja najbolja djela na prelazu iz razumnog i baroknog sedamnaestog vijeka u krvavi devetnaesti vijek. Bolest ga natjerala, da razmišlja o svemu onomu vrtlogu što se motao oko njega, te on iglom na bakru i kistom na platnu stvara najuspjelija djela. Ciklus njegovih grafičkih radova »Caprichos«, koji imaju nastavak u njegovim suitama Proverbios. Druga velika suita njegovih bakropisa je »Los desatros le ga guerra« (Strahote rata), koje su nastale kao reakcija na one slavne dane guerilskih ratova, kada je Napoleon morao

Francisco Goya: Autoportrait.

bježati iz Španije. Ti događaji dali su umjetniku jezgru, dok je rat prikazan ne kako ga slikaju velike historičke slike. To su radije isječci i kronike ratnih događaja u kojima na svakom centimetru prostora izbija sva strahota rata. On, kao ono jednom Leonardo slika razdražene borce i krvavi delirij ratnika. Njegovi bakropisi su velika osuda rata i svega onoga što rat sa sobom donosi. »Tauromaquia« je također niz bakroreza, koji su isječak iz španjolskog života, jer prikazuje borbu sa bikovima.

Ali Jose Goya svoj današnji glas ima u glavnom da zahvali svojim radovima u ulju. Tu je on oživio velike tradicije Španije, te je dostojan nasljednik i nastavljač rada španjolske renesanse. Osim portreta sa dvora, koje je slikao, jer je morao, stvara on djela u kojima je obuhvatio kao i u grafici život svoga španjolskoga puka sa ulice. Tu je on najbliži svojim prethodnicima Velasquezu, Tiepolu, Fragonaru, a po umjetničkoj tehnici Rembrandtu i po genijalnosti Murillu.

Buran je bio njegov temperamenat aragonskog brđanina, koji se ne može nikako prilagoditi životu na madridskoj umjetničkoj akademiji, te ga Rafael Menys šalje u Italiju. Iza duljeg boravka u Italiji vraća se

u Španiju, postaje upravitelj umjetničke akademije sv. Ferdinanda u Madridu »pintor de camera«. Proživljuje teške dane francuske invazije, kasnije opet ostaje na dvoru. Sav taj dvorski život, to sputavanje prononsiranog španjolskog ceremonijala, grandsenjerstvo i uloga dvorskog čovjeka, sve to njegovu »rasnu« dušu tako pritište, da je on bar pod stare dane htio osjetiti i udahnuti malo slobode, te se preseli u Pariz, gdje je i umro ravno pred stotinu godina.

On je valjda najsjajniji slikar iz doba rokokoa, začetnik impresionizma i jedan od slikara, koji nije volio slikanje religioznih motiva, usprkos fami o španjolskoj pobožnosti. Kroz duge godine svoga života stvorio je masu djela, koja su razasuta kojekuda. Madridska galeria del Prado ima lijep broj njegovih slika, kao i londonska National Gallery. Po crkvama u Madridu, te po drugim vodećim španjolskim gradovima, kao Saragozzi i Seviliji slikao je afresko slike. Svojom originalnošću odvajaju oni madridski u San Antonio de la Florida. Uza sve to njegova glavna slava nije na tome području.

Umjetnička akademija u Madridu proslavila je svečanim načinom stogodišnjicu smrti onoga, koji je oživio slavu španjolskog kista i dao novih snaga čitavoj jednoj epohi.

I. B.

GLAZBENI NOVITETI U KAZALIŠTU. Jonny svira. (Opera u 2 dijela, 12 slika. Riječi i muzika Ernesta Křeneka. Prva izvedba u kazalištu na trgu Kralja Aleksandra). Posljednja operna novost u našem kazalištu donijela je »senzaciju nad senzacijama«, unicum svih vijekova uopće, a XX.-og napose. Napokon se je našao netko, koji će da razbije sve granice izmedu kabareta i kazališta, te u operi napravi revoluciju. Pomislio čovjek, da i plesovi mogu biti originalni i umjetnički vrijedni, ako su plod inspiracije. Možda ne bi imali krivo, da je ta ideja dosljedno provedena. Ali slušajući Křenekovu muziku dobivamo utisak, da ne samo plesovi nego i sve ostalo, nije plod neposredne umjetničke inspiracije, već savim protivno. Iz čitave opere kao da odjekuje bolesni krik današnjeg doba: »Hoćemo novo! Hoćemo originalno!«

Matematičko-mehaničkim traženjem originalnosti, nastala je profanizacija svakog umjetničkog osjećanja, profanizacija, koja danas puni kazališne kase, a koja i imenom i sadržajem (ako se o kakvom sadržaju može da govori) hoće da podvuče »kulturnu superiornost« crnačkog naroda nad nama, Evroplianima: Jonny svira! I zbilja, što su sve galerije slika i starine Vječnoga Grada prama jednom crnačkom plesu? Žalosne su te konstatacije, a još je žalosnije, da su se obistinile u našem Zagrebu.

Kao nekom epidemijom, kako je to dobro opazio jedan kritičar, osvojio je »Jonny« sve pozornice i svu publiku bez razlike, pa da i naše kazalište ne zaostane za drugima, prikazalo je »Jonnya«, doduše u odličnoj izvedbi.

Kao da je Křenekov »Credo« disonanca. On drugo ne pozna i pred njom padaju svi zakoni harmonije i čitave glazbene teorije. Orhestar je uza sve, mehanički nadene, atonalne efekte (vječito sordinirani rogovi i oboi), užasno prazan. Ponegdje ipak izbije talenat autorov (I. i III slika). No glavni uzrok zbog koga se publika ne revoltira radi umora i pravog mučenja živaca, što ga proizvodi »Jonny-eva« muzika, jest scenerija i sama radnja, koja publiku drži većim dijelom u napetosti i ne da joj, tako rekuć, da uopće čuje muziku. Željeznica, auto, tefelon, radio, sve najmoderniji izumi zapanjuju naivnog gledaoca (a takova je većina publike), pa je razumljiv uspjeh »Jonny-ev« kod mase.

Zagrebačka izvedba »Jonny-eva« je na visini. Glavna, naslovna uloga u rukama g. Cvijića, našla je dobrog interpretatora. Ova mu partija potpuno leži. Anita gdice Nožinić, unatoč besmislenog izrabljivanja ljudskog grla, što ga provodi Křenek, mogla je da iskaže ljepotu i ugodnost njenog glasa. G. Bukšek u ulozi Daniela dobar. G. Vičar svojim prilično uskim objamom glasa učinio je sve moguće i uspio (Maks, kompozitor) je kao i gda Misife. Ostali i zborovi zadovoljavaju. Dirigent g. Jozefović savjesno je nastudirao ovu tešku partituru; inscenarija jako dobra i efektna. Kuća rasprodana.

Pobjednica Oceana. (Opereta u 3 čina. Riječi Blanke Chudobe. Muzika Hirskog. Prva izvedba u kazalištu u Tuškancu).

Neznam koji su razlozi naveli g. Žigu Hirschlera (pseudonim Hirski!?), da se ckani ozbiljne, a lati »vedre«, lagane muzike. Možda je to slaba domaća operetna produkcija (zastupana dosada od samog Tijardovića). Ali biti će to razlozi druge naravi. G. Hirschler je dosada poznat po svojim klavirskim stvarima i operi »Florentinska noć«.

Nova njegova opereta »Pobjednica oceana« bila je već ove sezone prikazivana u Ljubljani.

Libreto ove operete je u prvom redu moderan, te si dozvoljava mnoge neukusnosti na račun »naprednog« mentaliteta XX. vijeka«. Inače ima tu i tamo po koji

duhovit vic, ali se i on izgubi pred mnoštvom plitkih, upravo nemogućih gluposti.

Muzika ove operete, u koliko u njoj ima muzike (u pravom smislu riječi), nije ispunila one nade koje su se u nju postavljale iza toliko razvikanog ljubljanskog uspjeha. Par ljepših melodija nestaje u banalnosti običnih kupleta. Premda je opereta uglavnome bazirana na šlagerima nema instrumentacija tipičnih jazz—karakteristika. Inače je ona, uzevši ju za sebe možda najbolje od svega. Očit je utjecaj Puccini-a (Bohème).

Glavnu žensku ulogu Ellinor Goldwin-ove, odigrala je gđica Auer dobro; u početku sa nešto treme snašla se je ta mlada, talentovana umjetnica doskora i lijepim osebinama svog glasa pobrala zaslužen aplauz.

G. Grundu treba zahvaliti raspoloženje publike u trećem činu. Muzičku stranu operete uvježbao je g. Gotovac, pa njega ide hvala, što je orkestar i zbor besprikorno izveo svoju zadaću.

Kazalište je bilo dupkom puno, a glumci skoro zatrpani cvijećem. Autor se pojavio (pseudonim!?) iza III. čina sa libretisticom.

Andreis.

ĐAČKA POZORNICA

ĐAČKE PRIREDBE U SPLITU. Kako je đački »Domagoj« u Splitu postigao ove godine jako lijepih uspjeha svojim priredbama, mislimo, da će zanimati ostala društva, što se sve igralo, kakova je bila oprema itd.

Posljednji prizor iz komada »Službenice Gospodnja«. Izvedba ženskog »Domagoja«, Split.

Prvi put nastupili su domagojci-ojke u decembru prošle godine priredbom »Dječjeg Nikolinja«. Doduše, tu je priredbu dalo društvo kat. gospoda »Danica« u svojoj režiji, ali jer su i glavni redatelj i većina glumaca bili iz »Domagoja«, smijemo upravo »Domagoju« pripisati glavni dio uspjeha.

Davala se priča dr. V. Deželića ml. »Nikolinje maloga Viga«, u 4 slike sa pjevanjem i plesom. Taj komad, pisan baš za djecu, sadrži za njih lijepu moralnu pouku, a silno im se i dopao, jer su tu u njem vidjeli svog starog prijatelja sv. Nikolu, kako sa Krampusom putuje svijetom u čarobnoj Nikolinjskoj noći. A mali ga Vigo prati na se-

osko raskršće, u podzemlje k starome kralju i njegovoj kćeri, te kako se Vigo tom zgodom popravio od svojih mana.

Ova priča zahtjeva spretnu režiju, bogatu garderobu (anđeli, patuljci, kralj, kra-

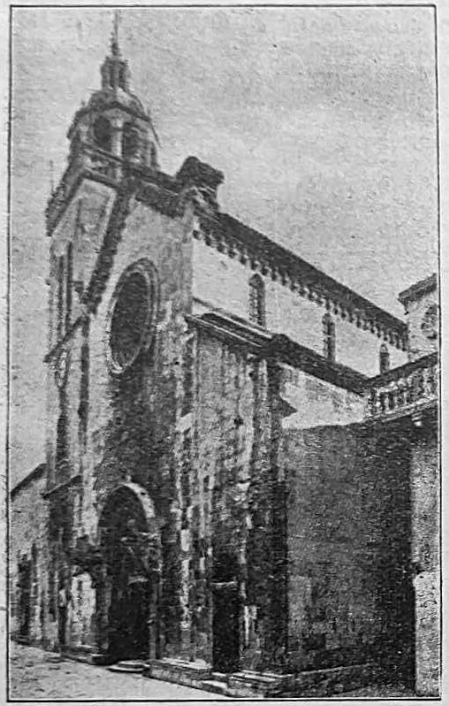

Korčula: Stara romanska katedrala.

ljevna, sv. Nikola itd.) i inscenaciju (selo u snijegu, začarana špilja, koliba), ali je to sve bilo ukusno udešeno, pa je uz vrlo dobru glumu (osobito Krampus i Vigo) i slikovit balet malih anđelića postiglo lijep uspjeh i 4 puta ispunilo dvoranu, i to najviše publikom, koja baš ne spada u katoličke redove.

Drugu je priredbu dao muški »Domagoj« kao svoj prvi javni nastup u novoj dvorani katoličkog društva »Marulić«. Tu je podignuta lijepa i prostrana pozornica sa dobrim električnim osvjetljenjem, glasovirom i t. d. Pošto je to bilo o pokladama, program je dakako bio veseo: dvije slovenske šale: »Liječnikov sluga« i »Parnica«, koje su gomagojci dali s mnogo života i smisla, te publiku do suza nasmijali. Osobito duhoviti monolog pijanca »Smrt vodi«, koga je A. Miotto upravo majstorski izveo. Oprema također dobra.

No vrlunac svih priredaba bio je nastup ženskog »Domagoja« o Uskrsu. Tu su domagojke izvele religiozan komad u 3 dijela: »Službenica Gospodnja«, vrijedno pjesničko djelo jedne poznate strane pjesnikinje.

Sadržaj mu je ovaj: U gradiću Luki služi kao služavka u kući gđe Marte sveta djevojka Cita. Rad i molitva njoj je sve, ali ipak joj je bjelina njezine duše stekla dva dušmana u gradu: razuzdano momče Vuka i zlobnu usidjelicu Piku. Oni traže zgodu da je upropaste, a ta im se doskora pruži. Gđa je Marta otišla na izlet s djecom, a Cita ostala sama u kući da im priredi gozbu. Ali kad je o podne otišla na čas u crkvu, zanijela se u molitvi i nije se više vraćala kući. Pika i Vuk vesele se, što ne će ništa biti spremno i što će zbog toga Citu gospođa otjerati. Ali Gospodin je bdio nad svetom služavkom i anđeli su sišli s neba da obave njen posao...

Noć je, obitelji se vraća s izleta, a Cita, koju su tek sada trgnuli iz zanešenja, priznaje na ulici, da u kući nije ništa spremno. Ali kad su ušli u kuću, tu ih je dočekala divna gozba, pred kojom svi ostaju zapanjeni, a najviše sama Cita! U to dotrče Pika i Vuk, stanu optuživati Citu, da je pomoću čarolija i vraga to učinila, pa smjesta otrče po suca i stražare.

No ut) eto silazi s terase brat Serafim, franjevac, koji je ostao u vrtu gđe Marte, kad je Cita izišla. On je vidio anđele, ali je čuo dogovaranje i spletkarenje Pike i Vuka. On sad zapada u pjesnički zanos starih proroka i uz zvuk harfe u divnoj pjesmi opisuje dolazak anđela i urotu klevetnika... Pjesma učini dubok dojam na sve, pače i na suca, liberalca inače. On daje odvesti Piku i Vuka u tamnicu i riješava Citu, a brat Serafim zahvaljuje Gospodinu, i obasjan mjesečinom, koja njegovom isposničkom liku daje svetački izgled, diže ruku da prije odlaska blagoslovi sretnu služavku i sve ono šareno kolo mladeži, koja vrvi naokolo (naša slika).

Komad je inače jako napet i zanimiv, karakteri uspjelo opisani, a k tome ima mnogo pjevanja i jedan mali ples. S režijske strane stavlja dosta zahtjeva: osim kostima (XIV. vijek), anđela, zbora djevojaka, dama i t. d., traži dvostruku pozornicu (ulica, dvorište) i relativno tešku inscenaciju To bi se doduše moglo i malo skromnije udesiti, ali u Splitu se nije štedilo: komad je bio sjajno opremljen, inscenerija i kostimerija odlična, dapače se uz ostale efekte svijetla i mjesec dizao baš na pozornici.

Sve je to bilo djelo redatelja V. Rabadana st. phil., neumornog aranžera svih domagojskih priredaba. A kod izvedbe opet, veoma su vjerno iznijeli tipove sv. Cite, anđela čuvara, Katice, gđe Marte, crne Pike i ostale (domagojke Blažević, Grbić, Puhalović, Ivulić, Letis), te brata Serafima, sudca i Vuka. Precizno pjevanje brojnih točaka solista i zborova upotpunjavalo je uspjeh ovog komada, koji je svako očekivanje nadmašio. Ovaj je nastup ženskog »Domagoja« bio veoma srdačno primljen od katoličke javnosti, koja je 5 puta uzastopce ispunila dvoranu i iskreno čestitala izvađačima na uspjehu ove zabave, kakove se na diletantskim pozornicama ne vidi tako često. Ad mariora.

B. S.

ĐAČKI SVIJET

PEDESETGODIŠNJICA KNJIŽEVNOGA DRUŠTVA BOGOSLOVA U OLOMOUCU. 1878.-1928. Dne 28., 29. i 30. aprila proslavilo je Stojanovo literarno društvo olomučkih bogoslova (Stojanova Literarna Jednota bohoslovcu olomuckych) svoj zlatni jubilej. Proslava je bila upriličena pod protektoratom preuz. nadbiskupa dra Leopolda Prečana, metropolite moravskog i začasnog društvenog člana.

U subotu 28. aprila bilo je otvorenje proslave. U nedjelju 29. aprila služio je svečanu misu msgr. Jos. Kachnik, bivši predsjednik i začasni član društva. Poslije sv. mise posvetilo se Stojanovo literarno društvo Božanskom Srcu. Popodne istoga dana bila je svečana akademija s biranim programom od 10 točaka. Sutradan 30. aprila održavala se društvena skupština.

Prigodom proslave svoje 50-godišnjice izdali su olomučki bogoslovi lijep almanak »Studium«. Štampan je na finom papiru. Ima 139 stranica. Uz nekoliko prigodnih članaka donosi almanak lijep broj beletrističkih radova, pjesama i crtica. Na uvodnom mjestu nalazi se članak nadbiskupa olomučkog Prečana: Svim dragim alumnima u literarnom društvu bogoslova olomučkih. U članku »Kako žive naše manjine«, prikazuje J. Dolansky težak život Lužičkih Srba u Njemačkoj, pa žalosne prilike Hrvata i Slovenaca u Istri i Goričkoj pod fašističkom Italijom.

Najvažniji je članak u almanaku »Pedeset godina literarnoga društva«, u kojemu sadanji predsjednik Josip Vrana prikazuje historijat društva. Iz ovoga članka doznajemo, kako se je davno prije godine osnutka 1878. pokušavalo osnovati literarno društvo među olomučkim bogoslovima. Jedan od onih, koji je radio za osnutak društva, bio je Ant. Cyril Stojan, kasnije narodni poslanik u bečkom parlamentu i nadbiskup olomučki. I ako za njegovog kleričkog života nije još društvo bilo osnovano, ipak je on od osnutka društva pa do svoje smrti bio s društvom u najtjesnijim odnosima potičući bogoslove na književni rad i zagrijavajući ih za ćirilometodsku ideju. Kroz svih pedeset godina života radilo je društvo s velikim oduševljenjem pod geslom »Crkva i domovina!«. Mnogo sila ulagalo je društvo u radu za ćirilo-metodsku ideju. Svoj žar za sveto sjedinjenje pokazali su olomučki bogoslovi pokretanjem časopisa »Cyrii a Metod«, učenjem različitih slavenskih jezika, prevođenjem Grivčeve knjige o istočnom crkvenom pitanju, novčanim doprinosima i dr. Ćirilometodska ideja ostat će i u budućnosti ideja pokretačica i glavna zadaća Stojanove literarne jednote olomučkih bogoslova. Neka Gospodin Bog obiljem blagoslova blagoslovi njihov lijepi rad i nastojanje!

KATOLIČKE UNIVERZE U CHILE-U. Chile je, kako je poznato, jedna od najvažnijih južno-amer. republika, koja je često u prošlosti imala antiklerikalne vlade, koje su uspjele toliko da su provele rastavu Crkve od države.

Katolici su glavnu svoju djelatnost razvili na kulturnom području, pa su tako stvorili u Santiagu najbolju univerzu Južne Amerike. Ta univerza ima danas 2000 studenata iz raznih krajeva južne Amerike. Već taj broj pokazuje uspjeh tog katoličkog djela. Druga katolička univerza u Valparaisu osnovana je 1927., a imade već danas 300 djaka premda još nema sviju godišta. Te katoličke univerze imadu tu ulogu da spreme inteligenciju koja će da Chile opet rekristijanizira.

Pored toga su u posljednjim crkveno-političkim borbama g. 1924.—1925. ti studenti igrali i važnu ulogu, jer su oni svojim žestokim javnim manifestacijama djelovali na parlamenat u toliko, da je rezultat parlamentarne debate bio barem taj takav, da je stvoren rastavni zakon o rastavi Crkve i države, koji zapravo predstavlja za Crkvu najpovoljniji zakon. Danas je čilenska

vlada opet u rukama katolika i Crkvi sklonih ljudi, pa će tako i ovim univerzama biti osigurana budućnost.

KATOLIČKE OMLADINSKE ORGANIZACIJE U FRANCUSKOJ. Francuzi su po naravi toliko individualiste, da se samo teško i u slučaju nužde daju organizirati. Tako su i fran. katolici tek u nedavnoj prošlosti stvorili svoje najvažnije omlad. organizacije. Ipak i danas još mnoge župske ili univerzitetske đačke organizacije nisu u sklopu nacijonalnih centrala, jer vole svoju neovisnost. U svijetlu tih opaska treba primati razmjerno male brojeve organizovanih đaka i omladinaca. Najvažnija omladinska centrala je:

Korčula: Pogled na grad sa jugo-istoka.

I. »Association Catholique de la Jeunesse Francaise«, t. j. udruženje katoličke omladine Francuske osnovano je po grofu de Mun 1886. Njeno glasilo »La Vie nouvelle« (Novi Život). Imade 144.000 članova u 4000 društava u 59 dijeceza. Članovi su između 15 i 30 godina. Iza toga prelaze u starješinstvo društva, kojemu je svrha da djeluje u smislu saveza. Ovo udruženje je aktivno sudjelovalo u borbama oko školskog pitanja, oko rastave Crkve i države i oko pitanja svetkovanja nedjelje.

2. Uz ovo udruženje igra važnu ulogu »Federation Nationale des Etudiants Catholiques« t. j. Narodni Savez katoličkih studenata. Osnovan je 1922. po Msgr. Baudrillartu, rektoru katoličke univerze u Parizu. Imade glasilo Bulletin de la Nationale itd. Imade svrhu da reprezentira katoličke studente u zemlji i van nje. Dakako da ima pored toga i tu zadaću da nadomjesti vjerski odgoj na državnim univerzama. Imade 6500 studenata, a u 16 sveučilišnih gradova.

3. »Jeunesse Ouvriere Chretienne« t. j. (Kršćanska radnička omladina) osnovana je 1926., a imade već lijep broj članova. Jedna od njenih prvih konferenca pod predsjedanjem kardinala Duboisa sabrala je u Parizu 1200 radnika-omladinaca, dok danas njeni uspjesi daleko nadilaze te prvijence. Mora se reći da je ta akcija došla u zadnji čas zato, da otme bar mlađe generacije socijalizmu i komunizmu.

4. »Federation Gymnastique et Sportive des Patronages de France« (Savez gimnastičkih i sportskih udruženja Francuske). Osnovan je 1898. Imade 55 okružnih organizacija sa 2500 društava i s 35.000 članova. Radi na stvaranju katoličkog odgoja pomoću gimnastike.

5. »Les Patronages« t. j. društva za zaštitu mladeži, kojima je svrha da u blagdane čuvaju djecu roditelja, koji se za njih ne mogu dovoljno brinuti. Imade ih po svoj Francuskoj, a podijeljeni su po župama.

6. »Les Equipes Sociales« t. j. socijalne momčadi. Već ime te organizacije kazuje joj svrhu. Ta je stvarati čete intelektualaca koji će se baviti praktičnim socijalnim i kulturnim radom. Članovi su studenti većinom državnih visokih škola. 1924. im je već broj porasao na 120 četa u Francuskoj, u samome Parizu 30.

7. »Federation nationale catholique des Scouts de France« t. j. katolički skautski Savez, imade 13.000 članova, a osnovan je 1920. Sabrani su u četama. Predsjednik im je general Guyot de Salins, a duhovnik kanonik Cornette.

8. Katolički đaci imadu još posebne bureaue, koji se brinu da priprave sve za zajedničke uskrsne pričesti studenata, koji svake godine okupljaju sve veće skupine studenata.

9. Katolički đaci pošto izilaze iz tih đačkih organizacija, prelaze u t. zv. Les Amicales catholiques, neke vrsti seniorata, kojima međutim nije jasno određena praktična zadaća. Ipak u zadnje vrijeme i te organizacije pokazuju veću aktivnost.

E. P.

SREDNJOŠKOLSKI LISTOVI

TRAVNIČKO SMILJE. Br. 3—4. Tek sam pred par dana morao da pišem o načinu, kako jedan srednjoškolski list smije pisati kritiku, a ono već danas moram opet pisati o istome predmetu.

Korčula: Pogled na grad sa zapada.

Ali prije nego progovorimo o tome, samo par riječi o sadržaju »Travničkoga Smilja«. Ovaj je broj posvećen Kraljici Svibnja. To je vrlo pohvalna stvar, te se seminarcima to i dolikuje. Drago mi je, da nijesu to shvatili preveć usko, jer u par članaka, što ih donose, pišu i o drugim temama, koje i ako nijesu u direktnoj vezi sa namjeravanom posvetom ovoga broja Majci Božjoj, ipak i te kako spadaju u svibanjski broj.

U ovome broju imamo lijep broj piesama, koje su velikim dijelom posvećene Gospi. Te se pjesme nažalost ne ističu ničim i ne možemo ih nimalo hvaliti. Tako, kada smo radi svibnja htjeli jednu donijeti u »Luči«, nijesmo se na to nikako mogli odlučiti, jer nijesu na doličnoj visini. Morali smo uzeti jednu drugu pjesmu, koja pjeva majci zemaljskoj, a ne nebeskoj. Čudna je to pojava kod naših mladih pjesnika. Po ovim vanjskim znakovima čovjek bi rekao da kod naših mladih nema prave pobožnosti prema Majci Božjoj, jer ne uspijevaju, da to izraze u stihovima, dok je to na pr. pok. Sudeti i te kako uspijevalo.

Travnički seminarci pokazuju dosta volje i oduševljenja za svaki plemeniti rad, ali po ovom broju sudeći nemaju smisla za

literarnu formu, koju običavamo zvati crtica. One su lijepo pisane, pravilnim jezikom, promišljeno, često s poletom, ali sve one sliče na neuspjeli klišej ili na jedan komad, koji nimalo ne računa sa efektima, već sve polaže na to, da sve bude tačno po tekstu, bez oživljavanja lica i ideja.

Ove crtice ne računaju dovoljno sa onim što razlikuje jednu takovu crticu od sličnih članćića u nekim našim glasnicima, koji kolikogod su dobri i vrlo korisni, ne mogu služiti nikome za lit. uzor, a specijalno ne jednome listu koji želi da odgaja književnike. Nadasve ovim crticama fali smisao za fino poentiranje, što može spasiti i slabiju stvar.

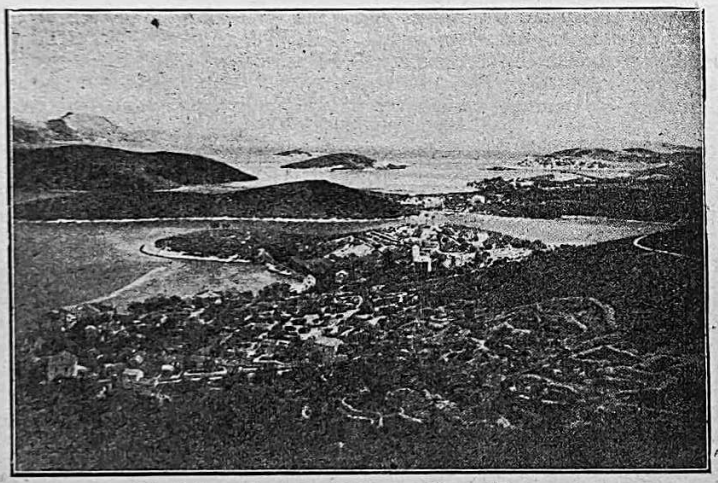

Korčula: Grupa otoka pred gradom.

Kada je riječ o pjesmama moramo reći, da one obećavaju mnogo više. Smilje je koji put donosilo dobrih stihova. Par imena u njemu nešto znači. Oni bi sa nešto volje zbilja mogli postići toliko, da postanu ljudi tanjeg literarnog ukusa.

Kritika Smilja pokazuje nešto neugodno. Prema kritikama u ovom broju, rekao bi čovjek, da su ljute napržice, koje sebe drže za nekakove uzore, koji svakome smiju dijeliti lekcije.

Oni nezgodno polemiziraju sa »Cvijetom«. Ne želim se upuštati u njihove međusobne zadjevice, ali baš želim pokazati kako se ne smije i ne može pisati na ovakav način i sa ovako malo razloga.

Smilje piše doslovce:

»Jedna takova neoprezna tvrdnja glasi ovako: »Smilje« ne odgovara velikom broju seminaraca«. Što on misli time reći? Znači li to, da bi svih 200 travničkih seminarista moralo pisati u »Smilje?« Zar se ne bi isto moglo prigovoriti i »Cvijetu?« U Visokom ima oko 100 seminaraca, a ipak ne pišu svi u »Cvijet«. Kritičar ili ne zna ili ne će da zna, da »Smilje« izdaje Velika Kongregacija! Redovito pišu »Smilje« samo kongreganisti višeškolci. Od nekongreganista saradiva u »Smilju« samo jedan iz nižih razreda. Od nižeškolaca samo 4. U svemu se nalaze u ovogodišnjem »Smilju« 23 različita saradnička imena. Od tih imena 18 imena pripada kongreganistima Vel. Kongregacije. Ako se uvaži, da ovih ima svih zajedno 65, onda je ovo savim pristojan postotak, dok u »Cvijetu« na 100 seminarista dolazi samo 20 različitih saradničkih imena«

Uopće se smiješno natezati oko toga, ali moramo reći, da je ovaj račun netačan. Kritičar ovdje nateže u korist svoga sjemeništa. No mora pretpostavljati, da su u Visokome baš svi u »Zboru«. Osim toga i u Visokome ima nižeškolaca i to razmjerno više nego u Travniku. Osim toga prešutio je jednu činjenicu, da su najstarij saradnici »Cvijeta« tek šestoškolci, što bitno mijenja stvar u korist »Cvijeta«. Ovo je upravo školski primjer kako je drug kritičar podbacio.

Onaj dio kritike gdje govori o radu Visočana i o glazbenom komadu ne iznosim.

Travničko »Smilje« je opatrnulo i

dubrovački »Žar« kao da tobož provodi nekakovu koedukaciju. Smilje se prije nego postavi tako težak prigovor moralo informirati, kako je to provedeno. Urednik »Žara« redovito ne mora ni poznati svoje ženske saradnike. A valjda smije čitati njihove stvari koje mu uruči društveni duhovnik, jer mu se od toga ne može ništa dogoditi, kao što se nije ni drugu, kada je te stvari pročitao u »Žaru«. Bilo bi mnogo bolje, ako drugovi već osjećaju polemičkog talenta, da povedu debatu o drugim stvarima, koje su same po sebi takove, da su isključene uvrede.

»Travničko Smilje« mora opet najljepše shvatiti ovo što je rečeno jedino radi mora. Nama se ne može predbaciti, da smo neobjektivni, jer kako i samo »Smilje« priznaje ni manje ni više nego ravno u svome uvodniku, »Luč« je o Smilju pisala sa velikim simpatijama. Mi smo spremni, da tako nastavimo i dalje. Za nas je Smilje list, koji može uvijek služiti u mnogočem za uzor i ostalim listovima. I. B.

BILJEŠKE

GRAD I OTOK KORČULA. Kada smo se odlučili za tečaj u Korčuli, računali smo, ne samo na to, da je tamo dosta velik samostan, koji će nam znatno olakšati brige oko smještenja drugova, već smo računali i na to, da je Korčula jedna znamenitost, o kojoj pišu veliki strani listovi, kao o prvorazrednoj turističkoj atrakciji, te je sama po sebi sposobna, da pobudi interes kod svih drugova. Ime i glas Korčule, samo po sebi jamči nam, da će dani našega tečaja biti od najveselijih i najugodnijih dana našega života. Specijalno za nas, koji i sada tonemo u kiši, dok dolje na našem blagoslovljenom primorju, već mjesece prži sunce. Korčula nalazi štovalaca u dalekom svijetu. Tako baš sada imam pred sobom jedan broj berlinske revije »Europa auf Reisen«, koja na prvoj strani donosi iste slike Korčule, koje i mi u Luči i puna je pohvalnih riječi o gradu i otoku Korčuli.

Jer jasno shvaćamo vrijednost dobre propagande, donosimo drugovima nekoliko slika, koje nam je pribavio naš odlični prijatelj i senior dr. fra A. Matijević, profesor na franjevačkoj gimnaziji na Otoku kod Korčule.

On nam je uz slike i sam oduševljenjem ljepotom svog boravišta napisao ove retke:

»Usred vijuganja pelješkog kanala, urešena vijencem pošumljenih otoka i poluotoka, uvala i dražica — mali gradić Korčula začara i privlači sve veći broj najšarovitijih stranaca. Nijemci, Česi, Poljaci, Mađari jednoglasno nazivlju Korčulu biserom Jadrana. Englezi, Američani prošli su sa svojim luksusnim jahtima, morskim kolesima i bogatom torbom mnoštvo gradova i krajeva, ali u Korčuli nalaze ljepota, koje su drugdje uzalud tražili.

Maleni gradić — sa svojim zidinama, kulama, uskim ulicama, svojim romanskim i gotskim građevinama ne posjeća samo na stari srednjovječni ponos naših dalmatinskih gradova, već on još i danas živi u duhu starih vremena. Dođe pače vrijeme, kad Korčulani, u interesu svojih triju bratovština, njihovih »gaštalca«, »kantadura«, njihovih »dirita« i »dovera« zaborave na sva, pa i najživlja pitanja, makar ona ostale ljude najgrozničavije tresla.

Korčula zadržaje stara dobra, a ne odbacuje nova. To svjedoči njezina brojna inteligencija, njezin poduzetni duh. To svjedoče i dva njezina miljenika: Zavod »Sv. Anđela Čuvara« (ženska građanska škola) i franjevačka gimnazija na Otoku.

Nije stoga čudo, što ljudi izmoreni od svjetskoga života tražeći u Korčuli samo mir, nalaze i uživanje«.

I zbilja, Korčula je grad, ljepote, sunca, ali i grad mira i uspomena. Grad prošlosti i naše primorske kulture. Grad u kojemu su živjeli naši stari pisci i pjesnici, kao svima poznati Kanavelić.

Grad historičkih borba kršćanstva sa Turcima, koji su više nego jedan puta slomili zube o njegovim zidinama. (Takovu jednu borbu opjevao je i sam Kačić), grad grčkog porijetla, u kojemu se kasnije vijekove borio romanski i slavenski elemenat. I sada je na Korčuli jak žig venecijanske vladavine. Još se nad Korčulom koči krilati lav, kojega su nagrdili u onim bučnim danima iza talijanske okupacije, jer je u njemu naš elemenat vidio oličenje pretenzija našeg prekomorskog susjeda, te je na čas zaboravio, da je to jedan historički spomenik, koji treba čuvati.

Uz Trogir, Hvar i druge malene gradiće Korčula sa svojom prekrasnom romanskom katedralom, sa građevinama patricija i sa biskupijom, koja Korčulanima dozivlje u pamet, da su i oni bili takmac po duhu i kulturi i samome Dubrovniku.

A tamo do grada, na vedrim plohama

Jadrana pružio se »Otok« sa franjevačkim samostanom, koji je danas življi nego ikada, jer po gotskim trijemovima i ispod šutljivih borova prolaze pitomci nove franjevačke gimnazije unoseći u tišinu samostana i plavih prostora puno života, koji će biti još bujniji, kada »Otokom« provrve domagojci sa svih strana hrvatske domovine, da tu dobiju i novih pogleda i nove snage.

PAPINI DOBROVOLJCI. (Camelots du Pape«). Kad bi se čovjek predao prvom dojmu, mislio bi, da ideja papinskog prvenstva proživljava danas u Francuskoj svoju krizu. »Papa«, »Braniti Papu«, »Francuska vjernost Papi« i još neke slične lozinke, što u zadnje vrijeme zuje Francuskom, tjeraju nas u prvi mah na tu pomisao. Čini se, da je stvar to važnija, što je francuski katolik jedan od najodanijih rimskome papi.

Poznato je, da je katolicizam bio u pokretu »Action Française« samo jedno sredstvo za izrabljivanje. Osim kod nekolicine praktičnih katolika, veliki dio toga pokreta, a najviše vodstvo ispovijeda jednu nekršćansku etiku.

U svoje vrijeme je gotovo svaka francuska sakristija priznala novine »Action Française«, jer su fanatički kolporteri neumorno pred crkvama prodavali »jedinu katoličku novinu«. Nakon papinske osude, postaju te novine, prema izjavi biskupa Rucha »najantiklerikalniji dnevnik u Francuskoj«. Nije bilo u skoro vrijeme sasuto na leđa crkvenoga poglavarstva, a osobito Pape, toliko kleveta, i tako podlih kleveta, koliko ih je »A. F.« u ovo par mjeseci sasula. Baš onako, kako to može rulja fanatičkih šovena i političkih otpadnika od katolicizma.

Mjesto, da obnovljeni francuski katolicizam pozitivno radi na svim poljima katoličke akcije, mora da sada troši svoje sile, da utuče ove stare griješnike. Inače katolicizam ne gubi u toj borbi gotovo ništa, osim vrijeme. One duše, koje je sada izgubila Petrova ovčarnica, već su odavno obračunale s vjerom uopće. Naprotiv dobiva mnogo onih, koji su tek nakon papinske riječi napustili to nemoguće polje rada. Ne samo to: nego je ovo bila prilika, da ostali vjerni katolici još više ojačaju sviješću i radom, gledajući pred sobom ovako podlog neprijatelja.

II.

Papa je središte borbe između katolika i pokreta »A. F.« On, koji je osudio njihovu ideologiju; on, koji im ote pristaše i — pretplatnike. Napada se osoba papina, prave se sve moguće i nemoguće distinkcije o papinskoj zlorabi časti i vlasti, optužuje se čitav Vatikan, zbog tobožnje politike proti francuskome narodu i slično. Ukratko: neprijatelj navaljuje podlo, ali oštro i složno. Ta je navala izazvala s druge strane jedinstveni obrambeni tabor; i pošto u tom pogledu nije bilo među katolicima jedinstva, trebalo ga je učiniti.

»Les Volontaires du Pape« je taj jedinstveni tabor, koji će se suprotstaviti neprijatelju crkvenoga poglavarstva. To je organizirani skup najaktivnijih katoličkih bojovnika iz svih katoličkih udruženja u Francuskoj, koji ima svrhu da brani papu i njegove prijatelje i pomoćnike. Članovi organizacije »Papinih Dobrovoljaca« najvećim su dijelom članovi kat. omladinskih društava, jer su oni najprikladniji za određeni način borbe, koji je usvojen. U pokretu sudjeluje dakle katolička organizacija đaka, (A. C. J. F.) skauta (F. F.) patronaži, slušači fakulteta katoličkih instituta i ostala socijalna društva. Radi se na najrazličitije načine: predavanjima, sastancima, pisanjem i slično. Najveću pak pažnju posvećuju — kolportaži svojega organa i ostalih katoličkih glasnika i letaka. Kao što je cilj borbe osoba papina, tako je sredstvo štampa. U koliko nisu »Papini Dobrovoljci« u svojim organizacijama štampom raditi za jedan pokret, toliko su ih na to ponukali njihovi drugovi od »A. F.« Veliki dio uspjeha »A. F.« stoji baš u nevjerojatnoj požrtvovnosti širenja svojih novina.

Tko si može zamisliti, što se dade postići ovakovim načinom rada, taj se ne će čuditi, što poglavica »Papinih Dobrovoljaca« na pitanje: »Što treba raditi?« odgovara ovako: »Ako si sam, započni neumorno vičući prodavanje novina« (la vente criée), to je najbolja škola za bojovnika. Ako imade u tebe za tu stvar odvažnosti, dokazati ćeš, da si kadar postati šef, i postat će ti lakše rekrutiranje pomoćnika. Stanuješ u jednom važnijem gradu? Budi pokretač, skupi prijatelje, i nastavite s vikanim prodavanjem novina...« Inače moli svaki dan molitvu »Papinih Dobrovoljaca« za Svetoga Oca i propagiraj oko sebe odanost Papi«. »Poučavaj, propagiraj, poštuj i ljubi papinske pouke«.

Iz ovo par izreka, lako si je predočiti »Papinog Dobrovoljca« i čitav pokret. Tu treba svakako dodati onaj divni zanos Francua kada radi za Crkvu, i onu besprimjernu dobru volju — i neumornu dobru volju. Gotovo bismo rekli, da si je to nemoguće zamisliti, tko toga jedamput nije vidio. Jedno je sigurno: da će »Papini Dobrovoljci« brzo izvojevati pobjedu.

Ivan Kokot, bogoslov.

Stj. Hrastovec — Zagreb. Otkada vodim uredničke poslove, nisam od Tebe primio nikakove saradnje. Dakle Tvoje pismo se negdje izgubilo, zato opet pošalji, da stigne za slijedeći broj.

Sretonadoljub — Čakovec. I Tvoja je pjesma negdje čamila dok je nisam otkrio. Tebi sam pisao. Pjesma ne ulazi, jer čekam bolju.

R. Seljak — Visoko. Primio »Uginula ruža«, »Proljeće«, »Pričest« i »Svibanjsko jutro«. »Svibanjsko jutro« nema radnje ni jače ideje, tek pusto opisivanje. To nije dovoljno. O ostalom sam Ti pisao. Javi se opet.

M. Šimić — Visoko. Tebi sam pisao. Članak ulazi. Na to sam se naknadno odlučio. Malo je skraćeno, ne toliko radi duljine, koliko radi nezgodnog sadržaja.

Nevenko Milkić — Senj. Tvojih pet soneta ne sačinjavaju cjelinu, pak sam zato donio samo dva prva, jer su i ovako potpuno razumljivi. Sve nijesam mogao donijeti, jer zaostaju za ova dva prva. Ne razumijem zašto si mi poslao tek same sonete, kad znaš, da je to vrlo teška forma i da nebi bilo nimalo strogo, da i ova dva nijesam donio, jer se i u njima junački boriš sa rimama.

Ti si sigurno u prošlom broju pročitao, da »Luči« treba slati pravu adresu. Uredništvo ima prijatelja na sve strane, pa dozna koješta. Tako sam slučajno doznao, da si i Ti iz Senja. A i ostalo mogu doznati. Dakle najbolje je da odmah javiš adresu. To vrijedi i za sve ostale. Samo još jednom ponavljam, da će sve pošiljke bez adrese u koš.

Što se tiče Tvojih pjesama nastoj, da izbjegavaš formalne pogrješke, da se otreseš zastarjele frazeologije. Zato je potrebno da upoznaš savremene pjesnike i da marljivo čitaš dobre pjesnike i revije. Kolikogod ovaj savjet bio banalan, budi uvjeren, da je ovo dobar savjet, jer ako čitaš samo starije pjesnike, naravno je, da ćeš u formi podleći sasvim njihovom uticaju, a kad se tomu pridruže obične mane mladih pjesnika, tada imaš gotov neuspjeh. Ne savjetujem Ti moderne nastranosti, ali svakako nabavi i čitaj pjesme, recimo, Poljaka, Sudete, Horvata itd. Nadam se, da ćeš iza toga pisati bolje stvari, jer u Tebi ima neke snage i vladanja svojim osjećajima i riječima, a to je odlučno za daljnji uspjeh. Svakako se opet javi.

Zorko Vojkov — Krilo. U broju 7. imaš odgovor. Dvije pjesme su ti ušle. Ostalo sam spremio. Ako je to Tvoja stalna adresa javi pak ću Ti poslati onu bilježnicu. Inače piši mi nešto o sebi i slobodno pošalji još nešto. Mislim, da imaš vremena, pa kušaj pisati i nešto u prozi.

RUBRIKA »NAŠA POZORNICA«. U ovom broju počinjemo donositi rubriku »Đačka« pozornica. Želimo našim društvima pružiti prilike, da pišu o svojim uspjelim priredbama, da jednom dođe do ozbiljne akcije, da se pronađu kojekuda razasuti komadi, koji mogu poslužiti i ostalim društvima. U nas se o tome već mnogo pisalo, ali nije nikada došlo do organizacije zamjene izdavanju dobrih komada. Za to treba ljudi, koji imaju volje, smisla i vremena za našu pozornicu. »Luč« će tome doći ususret i dava svoje stupce, a J. K. Đ. Liga će dati prilike ljudima, da rade, te će eventualno preuzeti nakladu nekih komada, da se jednom doskoči velikim potrebama na tom području.

Izgleda, da će se naći za to ljudi, a samo je na široj javnosti, ne samo đačkoj, da ta stvar i uspije. U slijedećem ćemo broju donijeti nešto o zagrebačkim priredbama. Slijedeće godine ne će se možda moći nešto učiniti u tome smislu. O svim stvarima će se govoriti i na našem ovogodišnjem ferijalnom sastanku.

KUPUJTE I ŠIRITE NAŠE KNJIGE!

Uprava »Luči« ima na raspolaganju veću količinu ovih knjiga:

1. »KNJIGA ŽIVOTA«, priredio A. Alfirević, D. I., cijena 5 dinara; 2. ALMANAH »LUČI« 1925., uredio M. Ujević, cijena za jedan komad 20 dinara, a tko naruči deset komada, dobije komad po 15 dinara. Još ima na skladištu manja količina: 3. RATNIH KNJIGA »LUČI« OD GODINE 1918., cijena 5 dinara i ona prijevoda, 4. WEISSOVE »EUHARISTIJA, ŽIVOT I DUŠA NAŠA«, cijena 3 dinara.

Sve su to izdanja J. K. Đ. Lige. Knjige vanrednog sadržaja, bez kojih ne smije da bude nijedan naš đak ni član kat. pokreta. Osim toga, izdavanje tih knjiga stajalo je J. K. Đ. Ligu velikih žrtava financijskih, koje još danas nijesu nadoknađene. Zato molimo naše đaštvo i prijatelje da što više rašire i kupuju te knjige. SVE NARUDŽBE IDU NA UPRAVU »LUČI«, ZAGREB, KAPTOL BROJ 27.

Tiskara »Merkantile«, Zagreb. (Za tiskaru odgovara: Gjuro Jutriša, Ilica 35).